

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Кафедра публічного управління та адміністрування

Шевчук Петро Васильович

УДК 351.74

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Шляхи вдосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп у вирішенні проблем сталого розвитку

ОП «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 – «Публічне управління та адміністрування»

_____ Шевчук П. В. _____
(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Дзвінчук Д. І., д.філос.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
проф. _____ І. П. Лопушинський
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент
доцент _____ М. П. Баран
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ - 2025

АНОТАЦІЯ

Шевчук П. В. Шляхи вдосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку. – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2025.

У дослідженні висвітлено суть проблем налагодження ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку в Україні. Охарактеризовано сутність та особливості реалізації концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні. Визначено суб'єктів – ключові групи впливу на органи місцевого самоврядування та розкрито характер і особливості такого впливу по кожній окремій групі. Узагальнено форми взаємодії органів публічної влади ключових груп впливу в контексті спільної діяльності щодо сталого розвитку територіальних громад.

Визначено сучасні проблеми та розкрито основні напрямки удосконалення системи взаємодії органів публічної влади та ключових груп впливу щодо вирішенні проблем сталого розвитку територіальних громад в Україні.

Матеріали роботи будуть корисними для удосконалення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій та об'єднань, при розробці проектів нормативно-правових актів, а також можуть бути використані у процесі підвищення кваліфікації чи професійного навчання публічних службовців.

Ключові слова: сталий розвиток, публічне управління, органи місцевого самоврядування, групи впливу, громадянське суспільство, взаємодія.

ANOTATION

Shevchuk P. V. Ways to improve the interaction of local governments and key groups of influence in solving sustainable development problems. – Manuscript.

Master's thesis in specialty 281 "Public Management and Administration". – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. – Ivano-Frankivsk, 2025.

The study highlights the essence of the problems of establishing effective interaction between local governments and key groups of influence in solving sustainable development problems in Ukraine. The essence and features of the implementation of the concept of sustainable development at the level of local government in Ukraine are characterized. The subjects - key groups of influence on local governments are identified and the nature and features of such influence for each individual group are revealed. The forms of interaction of public authorities with key groups of influence in the context of joint activities on the sustainable development of territorial communities are summarized.

Modern problems have been identified and the main directions for improving the system of interaction between public authorities and key influence groups in solving the problems of sustainable development of territorial communities in Ukraine have been revealed. The materials of the work will be useful for improving the activities of state authorities and local governments, public organizations and associations, when developing draft regulatory legal acts, and can also be used in the process of advanced training or professional training of public servants.

Keywords: sustainable development, public administration, local governments, influence groups, civil society, interaction.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРУП ВПЛИВУ	8
1.1 Джерельний аналіз проблематики взаємодії органів влади та груп впливу в українському науковому дискурсі.....	8
1.2 Категоріально-понятійний апарат інституційної взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих груп впливу	18
1.3 Сутність та особливості реалізації концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні	27
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І КЛЮЧОВИХ ГРУП ВПЛИВУ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	37
2.1 Групи впливу – суб’єкти інституційної взаємодії з місцевими органами публічного управління: загальна характеристика та напрями впливу	37
2.2 Негативні прояви, аспекти та проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування України та ключових груп впливу в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад.....	51
2.3 Пропозиції щодо вдосконалення системи взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку об’єднаних територіальних громад в Україні	60
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Актуальність теми

Одним з принципових результатів Революції Гідності стало конституційне закріплення курсу України на європейську інтеграцію. Важливим поступом на цьому шляху є запровадження концепції сталого розвитку на рівні об'єднаних територіальних громад. Саме ці громади виступають основними осередками для реалізації державної регіональної політики відповідно до стандартів Євросоюзу, зокрема в екологічній, соціальній та економічній сферах. Сталий розвиток забезпечує підвищення якості життя громадян та підтримку соціальної згуртованості, зменшення негативного впливу на екологічний стан навколишнього середовища, що є важливим в контексті імплементації європейських принципів та стандартів в Україні. Впровадження ефективних місцевих практик сталого розвитку, зокрема, таких як енергоефективність і управління відходами, дозволяє ОТГ адаптуватися до сучасних викликів та скористатися перевагами європейських ініціатив. Таким чином, сталий розвиток на рівні ОТГ стає основою для успішної інтеграції з Європейським Союзом і забезпечення довгострокової стабільності та процвітання українських громад.

Важливим інструментом реалізації курсу на сталий розвиток є взаємодія органів місцевого самоврядування з ключовими групами впливу, оскільки вона забезпечує ефективну реалізацію концепції сталого розвитку на рівні територіальних громад, зокрема, дозволяє місцевим органам влади краще розподіляти та використовувати ресурси. Залучення різноманітних стейкхолдерів до процесу сталого розвитку сприяє більш адаптивному та стійкому управлінню. Спільні зусилля дозволяють враховувати різні перспективи та потреби, що веде до ухвалення зважених та довгострокових рішень. Це також підвищує довіру

громади, збільшує участь громадян та стимулює соціальну активність, що є необхідним для розвитку демократичного суспільства.

Все це обумовлює актуальність наукового аналізу та систематизації форм і методів ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування та ключових груп впливу щодо вирішення проблем сталого розвитку в Україні.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є комплексний аналіз формування та розвитку системи соціальної взаємодії органів місцевого самоврядування та ключових груп впливу щодо вирішення проблем сталого розвитку в Україні в контексті європейської інтеграції української держави.

Досягнення поставленої мети має забезпечити вирішення наступних поставлених завдань:

- здійснити джерельний та категоріально-понятійний огляд проблематики становлення та розвитку інституту взаємодії органів влади органів місцевого самоврядування та місцевих груп впливу в українському науковому дискурсі;

- розкрити змістовну сутність та особливості реалізації концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні;

- охарактеризувати ключові суб'єкти інституційної взаємодії з місцевими органами публічного управління на рівні об'єднаних територіальних громад в сучасній Україні та окреслити напрями їх впливу на вирішення проблем сталого розвитку;

- визначити негативні прояви, аспекти та проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування України та ключових груп впливу в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Об'єкт дослідження – інститут владно-суспільної взаємодії органів публічної влади та ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Предмет дослідження – процеси взаємодії органів публічної влади та ключових груп впливу: сутність, структура й форми реалізації на рівні об'єднаних територіальних громад України.

Методологічна основа роботи

Методологічна основа цього дослідження складається з міждисциплінарного комплексу загальнонаукових і спеціалізованих методів, які забезпечують всебічний порівняльно-політичний аналіз ключових факторів, що впливають на формування системи соціальної взаємодії між органами публічної влади і ключовими групами впливу у вирішенні питань сталого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні, а також як вагомого чинника європейської інтеграції нашої країни.

Зокрема, інституційний метод дозволив розкрити специфіку й основні засади формування інституту соціальної взаємодії місцевих органів публічної влади та груп впливу. Функціональний підхід допоміг визначити специфіку й особливості реалізації концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні. Дискурсний аналіз надав можливість визначити сучасні форми й напрямки взаємодії органів місцевого самоврядування та ключових груп впливу на рівні територіальних громад. Метод проблемного аналізу дозволив виокремити актуальні проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування України та ключових груп впливу в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Діалектично-прогностичний метод надав змогу виробити пропозиції та запропонувати перспективні шляхи вдосконалення системи взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Практичне значення одержаних результатів

Матеріали проведеного дослідження, отримані результати та висновки можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях інституту соціальної взаємодії органів місцевого самоврядування та ключових груп впливу в Україні та її сталого розвитку як ключового чинника подальшого євроінтеграційного поступу; як дієвого механізму участі неурядових суб'єктів в процесах місцевого самоврядування у сфері забезпечення сталого розвитку територіальних громад; у вдосконаленні законотворчого процесу державного регулювання діяльності інституту соціальної взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні тощо.

Результати та рекомендації, отримані в даній роботі будуть корисними для удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування. Науково-теоретичні напрацювання також можна використовувати у процесі підвищення кваліфікації чи професійного навчання службовців органів місцевого самоврядування, в навчальному процесі закладів вищої освіти при підготовці спеціальних курсів і програм, навчальних посібників у сфері сталого розвитку, владно-суспільної взаємодії, публічного управління та публічної політики.

Структура роботи

Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, два розділи (сім підрозділів), висновки, загальний обсяг яких складає 69 сторінок. У роботі вміщено 4 рисунки. Список використаних джерел містить 74 найменувань, у тому числі 4 іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРУП ВПЛИВУ

1.1 Джерельний аналіз проблематики взаємодії органів влади та груп впливу в українському науковому дискурсі

Дослідження форм і методів ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування з ключовими групами впливу, такими як міжнародні донори, бізнес, організації громадянського суспільства та наукові організації є критично важливим для досягнення сталого розвитку, який є кінцевою метою не лише на рівні об'єднаних територіальних громад, а й для держави в цілому.

Сталий розвиток орієнтований на створення збалансованої системи, що враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти водночас. Це передбачає не лише економічне зростання, а й соціальну справедливість та екологічну цілісність. В умовах децентралізації в Україні роль органів місцевого самоврядування зростає, бо саме вони стають основними виконавцями програм розвитку. Взаємодія з різними групами впливу дозволяє інтегрувати знання, ресурси та досвід, необхідні для ефективного вирішення місцевих проблем.

Варто зазначити, що в Україні проблематика взаємодії органів місцевого самоврядування зі стейкхолдерами різних секторів місцевого розвитку привертає певну увагу вітчизняних фахівців, науковців та експертів. При цьому переважна більшість дослідників визнає важливу роль такої взаємодії, як ефективного механізму зворотного зв'язку для вироблення нових підходів і політик, що спрямують країну на шлях сталого розвитку, поєднуючи економічний успіх, соціальну добробут і екологічну безпеку та є не лише актуальним, але й стратегічно важливим для побудови стійкої та процвітаючої України.

Розгорнутий джерельний аналіз наукових публікацій обраної нами тематики надав можливість систематизації джерельної бази предмету даного магістерського дослідження на 6 основних груп-кластерів: теоретичних підходів до сутності й змісту феномену "взаємодія"; ролі місцевого самоврядування в контексті концепції сталого розвитку; правового та публічно-управлінського регулювання владно-суспільної взаємодії; форм та механізмів владно-суспільної взаємодії; концентрації уваги на суб'єктах взаємодії – групах впливу; закордонного досвіду (Див. Рис. 1.1).

Рис. 1. Систематизація джерельної бази проблематики взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку в українському науковому дискурсі

Далі коротко охарактеризуємо найбільш характерні публікації в зазначених кластерах та напрямках. Так, в площині теоретичних підходів до сутності й змісту феномену владно-суспільної взаємодії варто виокремити публікації таких науковців, як О. Антонова, Р. Лелюк, В. Дрешпак та Н. Липовська, Н. Ковальська, Ю. Криворучко, О. Михайловська, Н. Статівка та М. Бублій, А. Федорова. Зокрема, Теоретичні основи взаємодії органів влади та громадськості в просторі комунікації досліджуються харківськими науковцями Н. Статівкою та М. Бублієм, які визначають, що в Україні відбулася докорінна трансформація відносин влади і суспільства – від патерналістської моделі до взаємовигідної, демократичної за своїм характером, двосторонньої взаємодії¹. Також теоретичні та прикладні аспекти забезпечення діалогу органів публічної влади з територіальною громадою як складової ефективної взаємодії на рівні місцевого самоврядування досліджено В. Дрешпаком та Н. Липовською, які розкривають причини відсутності зацікавленості громадян у такій взаємодії².

Наукові підходи до розуміння сутності поняття "взаємодія" в системі публічного управління узагальнює О. Михайловська, яка наголошує, що "функції та завдання, які стоять перед органами публічної влади, не можуть бути ефективно реалізовані без використання інструментарію взаємодії з інститутами громадянського суспільства"³. Термінологічну базу, що регламентує взаємодію держави з громадськістю досліджує також О. Антонова⁴. Разом з нині Р. Лелюк розкриває наукові підходи до трактування понять "громадянське суспільство",

¹ Статівка Н. В., Бублій М. П. Теоретичні основи взаємодії органів влади та громадськості в просторі комунікації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1. С. 29.

² Дрешпак В. М., Липовська Н. А. Забезпечення діалогу органів публічної влади з територіальною громадою: теоретичні та прикладні аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 5-6. С. 57-65.

³ Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття "взаємодія" в системі "влада-громадськість". *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 71-75.

⁴ Антонова О. Р. Понятійно-категорійні особливості взаємодії держави з громадськістю у процесі реалізації сімейної політики. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_2_12

"взаємовідносини влади і громадянського суспільства", а також осмислення їх ролі в суспільстві, на основі чого робить висновок щодо "необхідності узгодження взаємовідносин між органами державної влади та громадськості з метою консолідації суспільства та формування ефективної системи управління"⁵.

Ю. Криворучко виокремлює соціально-ціннісні принципи взаємодії публічної влади з громадськістю й робить висновок, що сучасний розвиток демократії в Україні потребує вдосконалення механізмів взаємодії громадян і держави, її методів та форм⁶. Комплекс психологічних аспектів комунікативної взаємодії в органах публічної влади на різних рівнях і в різних ролях учасників владно-суспільної взаємодії досліджує Н. Ковальська⁷.

Другий кластер – ролі місцевого самоврядування в контексті концепції сталого розвитку представляють такі дослідники та експерти як О. Бобровська, Г. Дзяна та Р. Дзяний, Л. Горбата, А. Клименко, І. Котов, Т. Мигович, А. Черніхівська. Так, концептуальні засади реалізації сталого розвитку на місцевому територіальному рівні в Україні та інституційні механізми його впровадження в умовах децентралізації влади досліджує А. Черніхівська. Авторка акцентує увагу на "важливості реформи місцевого самоврядування через концепцію сталого розвитку, яка сьогодні потрібна нашій державі на шляху до європейської інтеграції"⁸.

О. Бобровська вважає, що "здійснювана в Україні децентралізація влади підвищує можливості кожного регіону самостійно обирати траєкторії свого розвитку і використання всього комплексу потенціалу розвитку економічної,

⁵ Лелюк Р. В. Концептуальні підходи до процесу взаємодії органів державної влади та громадськості. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія : Державне управління.* 2018. № 4. С. 68.

⁶ Криворучко Ю. М. Принципи взаємодії публічної влади з громадськістю. *Держава та регіони. Сер. : Державне управління.* 2013. № 4. С. 30.

⁷ Ковальська Н. М. Психологічні аспекти комунікативної взаємодії в органах публічної влади. *Вісник Херсонського національного технічного університету.* 2021. № 3. С. 132–137.

⁸ Черніхівська А. В. Концептуальні засади сталого розвитку місцевого самоврядування. *Проблеми економіки.* 2020. № 3. С. 112.

соціальної, екологічної системи, системи людського розвитку і потенціалу органів місцевого самоврядування"⁹.

Г. Дзяна та Р. Дзяний виокремлюють пріоритетні напрями діяльності, принципи та місце й роль органів місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку України та її регіонів¹⁰.

Л. Горбата зосереджується на проблемах стратегічного планування в умовах забезпечення національної системи стійкості й сталого розвитку на рівні територіальних громад в Україні. та доводить, що ефективна реалізація стратегічних пріоритетів на підставі глибокого і всебічного аналізу вироблення пропозицій з удосконалення механізмів стратегічного планування, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування, є необхідними для забезпечення і зміцнення національної системи стійкості та сталого розвитку територіальних громад"¹¹.

А. Клименко визначає основні проблеми сталого розвитку сільських територій та роль в цих процесах органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад¹². Т. Мигович характеризує роль місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку країни, що "передбачає інтегрування цілей високої якості життя, здоров'я та добробуту з соціальною справедливістю та дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не завдаючи при цьому шкоди можливостям у майбутньому"¹³.

⁹ Бобровська О. Ю. Потенціал місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку регіону... С. 64.

¹⁰ Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку України та її регіонів. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 355-361.

¹¹ Горбата Л. А. Стратегічне планування в умовах забезпечення національної системи стійкості на рівні територіальних громад в Україні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 4 (82). С. 54.

¹² Клименко А. А. Роль місцевого самоврядування у сталому розвитку сільських територій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 1. С. 26–30.

¹³ Мигович Т. М. Місцеве самоврядування в забезпеченні сталого розвитку країни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15(2). С. 160.

Кластер правового та публічно-управлінського регулювання владно-суспільної взаємодії концентрує науковий доробок переважно представників юридичних наук та публічного управління й адміністрування. В цьому сегменті дискурсного поля плідно працюють Т. Бутирська, Л. Данілова, М. Губа та Ю. Макєшина, Н. Заросило, Т. Гуржій та Ж. Коваленко, С. Олефіров та С. Приліпко, Є. Романенко, О. Турій, О. Чемерис.

Зокрема, Л. Данілова, М. Губа та Ю. Макєшина визначають характерні ознаки інститутів громадянського суспільства, які в своїй сукупності відрізняють їх від інших організацій громадянського суспільства: спільний інтерес, діяльність або визначена територія, що об'єднує громадян в інституційну організацію громадянського суспільства; їх незалежність від органів місцевого самоврядування, органів державної влади та інших суб'єктів¹⁴.

Правові форми взаємодії державних органів та інституцій громадянського суспільства в контексті участі громадськості в управлінні державними справами та здійснення громадського контролю досліджують Т. Гуржій та Ж. Коваленко¹⁵. Н. Заросило розкриває наукове тлумачення понять "органи місцевої влади", "органи місцевого самоврядування" та "громадські об'єднання", особливості їх взаємодії та адміністративних повноважень¹⁶. Особливості нормативно-правового забезпечення державно-громадської взаємодії в сучасних умовах суспільно-політичних трансформацій та гібридної війни в Україні розкривають С. Олефіров¹⁷ та С. Приліпко¹⁸.

¹⁴ Данілова Л., Губа М., Макєшина Ю. Нормативно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 6. С. 132-139.

¹⁵ Гуржій Т., Коваленко Ж. Громадський контроль як правова форма взаємодії між державою та суспільством. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 5. С. 35-48.

¹⁶ Заросило Н. В. Визначення понять "органи місцевого самоврядування" та "громадські об'єднання", їх взаємодії та їх адміністративних повноважень. *Наука і правоохорона*. 2015. № 2. С. 55-58.

¹⁷ Олефіров С. Нормативно-правове забезпечення державно-громадської взаємодії в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 75-79.

¹⁸ Приліпко С. Нормативно-правові засади інформаційної відкритості та комунікаційної взаємодії органів публічної влади з громадськістю. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 4. С. 232-251.

З позицій науки державного управління проблематику інституалізації спроможності влади до взаємодії з громадськістю у контексті формування і реалізації державної політики розкриває О. Чемерис¹⁹. Ґрунтовний аналіз комунікативних стратегій формування довіри громадськості до органів публічної влади як ефективний інструмент взаємодії владних інституцій та громадянського суспільства представляє Є. Романенко²⁰.

Кластер форм та механізмів владно-суспільної взаємодії розкривається в публікаціях таких науковців як О. Кожухар, О. Крутій та О. Радченко, Л. Ладонько, І. Лопатченко, Н. Мірко, А. Миколаєць, Н. Новікова, І. Писаревський та О. Євдокімов, Р. Саєвич, Г. Юськов.

І. Писаревський та О. Євдокімов розкрито такі проблеми взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування, як: недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує порядок взаємодії суб'єктів МС; надмірна громіздкість структури апарату публічного управління; незацікавленість сторін МС у співробітництві; відсутність довіри між органами місцевого самоврядування та громадою; відсутність ефективного механізму реалізації зворотного зв'язку; низький рівень громадської свідомості населення та, як результат, відсутність ефективного алгоритму реалізації місцевого самоврядування²¹.

Р. В. Саєвич розглядає особливості розробки інтегрованої процесно-функціональної моделі забезпечення збалансованого соціально-економічного, інфраструктурного, екологічного та інституційного розвитку громади шляхом ефективної взаємодії з громадськістю це підхід, який урахує особливості управління на рівні муніципальних утворень, специфіку умов, що створюються

¹⁹ Чемерис О. М. Інституалізація спроможності влади до взаємодії з громадськістю у контексті формування і реалізації державної політики. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_16

²⁰ Романенко Є. Діалогічна взаємодія громадськості та органів державної влади у процесі формування державної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. Вип. 2. С. 50-54.

²¹ Писаревський І. М., Євдокімов О. В. Взаємодія суб'єктів місцевого самоврядування: алгоритм, цілі та завдання. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 61-65.

на тлі процесів децентралізації влади та об'єднання громад, розвиток програмно-цільового підходу, співробітництва громад, становлення громадянських компетентностей їх членів²².

Наступний кластер – концентрації уваги на суб'єктах владно-суспільної взаємодії – групах впливу. Тут вартими уваги з огляду на предмет аналізу даної монографії є дослідження таких авторів як О. Бардах, А. Дубков, І. Граматик, С. Квітка, Л. Замахін, І. Івженко, М. Канавець, Т. Лушагіна та А. Соловйова, А. Сова, С. Філіппова, С. Циц.

Так, тематику державного управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень послідовно проводить С. Квітка, яка на підставі аналізу існуючих концепцій та аналізу взаємодії влади та бізнесу найбільш прийнятним для українських реалій виокремлює корпоративний підхід²³. Напрямки взаємодії місцевого самоврядування та бізнесу, форми участі участь представників бізнесу у роботі місцевих рад також розкриває О. Бардах. Він зазначає, що "з початком реальної муніципальної реформи суттєво зросла частка місцевих бюджетів у загальному бюджеті країни. Це зумовило інтерес бізнесу до активного "проникнення" в представницькі органи місцевого самоврядування і пошуку шляхів більш ефективної взаємодії з муніципальною владою²⁴.

А. Дубков досліджує особливості взаємодії органів місцевого самоврядування відповідних територіальних громад з суб'єктами підприємницької діяльності в контексті їх значення для збільшення надходжень до бюджетів територіальних громад, та зниження рівня безробіття на зазначених

²² Саєвич Р. В. Особливості розробки моделі взаємодії громадськості з органами місцевого самоврядування. *Молодий вчений*. 2023. № 2. С. 71-76.

²³ Квітка С. Державне управління взаємодією влади та бізнесу: європейський досвід для України. *Аспекти публічного управління*. 2018. 6(4). С. 48-54.

²⁴ Бардах О. Взаємодія органів місцевого самоврядування та бізнесу: цифрова трансформація та неокорпоративізм. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 6. С. 29.

територіях, що стимулює стале зростання соціально-економічного рівня територіальних громад²⁵.

С. Циц в якості ключового суб'єкта діалогу громади й органів публічного врядування визначає громадські ради при місцевих органах влади та подає загальну характеристику функцій і завдань, які виконують ці консультативно-дорадчі органи²⁶. А. Замахін зосереджується на сутності взаємодії територіальних органів Національної поліції України з органами місцевого самоврядування²⁷; І. Граматик – на особливостях взаємодії органів місцевого самоврядування з національними меншинами²⁸; І. Івженко – на засадах взаємодії органів місцевого самоврядування та волонтерських рухів в умовах суспільних трансформацій²⁹; М. Канавець – на перспективах розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації³⁰. Той же напрямок вивчення особливостей взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування обрали для себе Т. Лушагіна та А. Соловйова³¹.

Кластер закордонного досвіду взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування з основними стейкхолдерами місцевого сталого розвитку містить оглядові публікації таких науковців як Д. Дзвінчук, О. Гостева,

²⁵ Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 137-142.

²⁶ Циц С. В. Громадська рада – ключовий суб'єкт діалогу громадскості з органами державної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 11. С. 88-90.

²⁷ Замахін А. Л. Сутність і значення взаємодії територіальних органів Національної поліції України з органами місцевого самоврядування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2(3). С. 160.

²⁸ Граматик І. В. Теоретичні основи взаємодії органів місцевого самоврядування з національними меншинами. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 88-96.

²⁹ Івженко І. Б. Теоретичні засади взаємодії органів місцевого самоврядування та волонтерських рухів в умовах суспільних трансформацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 111-115.

³⁰ Канавець М. В. Сучасний стан і перспективи розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 3. С. 116-130.

³¹ Лушагіна Т. В., Соловйова А. С. Особливості взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Політикус*. 2021. Вип. 2. С. 47-52.

С. Квітка, Н. Піроженко та В. Омельченко, А. Костенко, С. Лізаковська, Є. Твердохлібов, М. Токар. Зокрема, механізми демократії участі на місцевому рівні, характерні для країн Європейського Союзу, зокрема, такі як сприяння розвитку форм прямого народовладдя; запровадження ефективних механізмів участі; надання загальним зборам громадян за місцем проживання права ініціювати позачергове звітування посадових осіб місцевого самоврядування; утворення при місцевих виконавчих органах консультативно-дорадчих органів для проведення консультацій із громадськістю, сприяння проведенню громадської експертизи; забезпечення права на місцевий референдум; удосконалення процедури утворення органів самоорганізації населення тощо розглядаються Д. Дзвінчуком³².

О. Гостева описує досвід та принципи взаємодії органів місцевої влади та територіальних громад в таких країнах як Великобританія, Франція, Канада, Німеччина та США. Британський досвід формування та розвитку інституту комунікативної взаємодії органів публічної влади та організацій громадянського суспільства розкривається також в публікації Є. Твердохлібова³³. М. Токар робить огляд практики взаємодії представників публічної влади і громадських організацій в Польщі, Угорщині та Румунії³⁴.

Більш докладно науковий доробок усіх зазначених в цьому джерельному огляді науковців буде охарактеризовано в наступних підрозділах нашої роботи.

³² Дзвінчук Д. І. Механізми демократії участі: суть та особливості застосування на місцевому рівні. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 14-22.

³³ Твердохлібов Є. О. Сучасні закордонні практики налагодження комунікативної взаємодії між органами публічного управління і громадськістю. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3. С. 192-199.

³⁴ Токар М. Ю. Практика ефективної взаємодії публічної влади і громадських організацій: європейський досвід для України. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 2. С. 156-169.

1.2 Категоріально-понятійний апарат інституційної взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих груп впливу

Сучасна наукова методологія наголошує на необхідності чіткого визначення основних термінів та дефініцій у дослідженнях, щоб уникнути плутанини і неоднозначного тлумачення понять та процесів. Це особливо важливо, коли предметом аналізу є комплексні процеси, такі як взаємодія органів місцевого самоврядування з групами тиску. Тому важливо розглянути як окремі компоненти цього складного явища, так і його загальне значення.

У нашому дослідженні акцент робиться на чотирьох ключових поняттях: сталий розвиток, взаємодія, місцеве самоврядування та групи тиску. Перше з цих понять – сталий розвиток – є фундаментальною концепцією, яка передбачає збалансоване врахування економічних, соціальних та екологічних чинників для забезпечення довготривалого процвітання громад. Взаємодія, в даному контексті, означає активний обмін інформацією та співпрацю між різними суб'єктами, з метою досягнення спільних цілей. Місцеве самоврядування є механізмом реалізації політики на локальному рівні, що забезпечує врахування нагальних потреб та інтересів громади, а також адаптацію національних політик до місцевих умов. Групи тиску – стейкхолдери – виступають важливими акторами, впливаючи на ухвалення рішень завдяки своїм ресурсам та інтересам.

Наукове розуміння цих понять допомагає сформулювати більш цілісний підхід до аналізу досліджуваних процесів. Важливо поглиблено розглянути кожне поняття, аби зрозуміти, яким чином їх взаємодія може впливати на реалізацію концепції сталого розвитку. Це дозволить краще скерувати практичну діяльність органів місцевого самоврядування і врахувати можливості, які надають групи тиску для позитивних змін. Отже, зосередимось на детальному науковому висвітленні цих ключових елементів, щоб забезпечити ефективність та результативність дослідження.

Наукове осмислення поняття "сталий розвиток" почнемо з офіційних визначень, насамперед, в "Порядку денному на 21 століття" Організації Об'єднаних Націй, відповідно до якого сталим називається такий розвиток, "що дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не завдаючи при цьому шкоди можливостям майбутніх поколінь"³⁵. Більш широке тлумачення було подано Генеральним секретарем ООН у доповіді "Наше спільне майбутнє": "стійкий або сталий розвиток являє собою загальну концепцію стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі"³⁶.

Нарешті, Європейська стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання "Європа 2020" формулює інтегральне поняття, згідно якого "сталий розвиток – це такий, що задовольняє потреби сучасності, не ставлячи при цьому під загрозу можливість наступних поколінь задовольняти свої потреби. Сталий розвиток передбачає інтегрування цілей високої якості життя, здоров'я та добробуту з соціальною справедливістю, забезпеченням здатності планети підтримувати життя в усьому його розмаїтті. Ці соціальні, економічні та екологічні цілі є взаємозалежними та такими, що взаємно підтримуються"³⁷.

У багатьох міжнародних документах зазначається, що сталий розвиток є неможливим без ефективної взаємодії усіх суб'єктів життєдіяльності сучасних країн – від держави та її органів публічного врядування до пересічного громадянина. Відповідно до правил словотворення слово "взаємодія" складається з двох частин: "взаємо" або "взаємна" і "дія" або "діяльність", що відображає його

³⁵ Програма дій "Порядок денний на 21 століття". переклад з англ.: ВГО "Україна. Порядок денний на 21 століття". Київ: Інтелсфера, 2000. С. 127

³⁶ Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Annex to A/42/427. Development and International Co-operation: Environment. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.

³⁷ European strategy for smart, sustainable and inclusive growth «Europe 2020» URL : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/investing-in-researcheuropean-commission-europe-2020-2010.pdf>

семантичну структуру як двокорінного слова. Це означає, що у своєму широкому значенні "взаємодія" передбачає спільну діяльність, яка включає декількох учасників, що діють з узгодженістю та мають певну мету. Така діяльність характеризується тим, що кожен учасник не лише виконує свої дії, але й враховує дії інших, створюючи кооперативний/партнерський процес. Цей процес є критично важливим для досягнення спільних результатів, оскільки погодженість і координація дій дозволяють оптимізувати зусилля кожного учасника. Взаємодія, таким чином, стає центральним елементом у багатьох сферах, від державного управління до співпраці в робочих групах та міжособистісних стосунків, де спільна мета веде до досягнення успіху, якого не можна було б досягти самотійно.

В суто науково-теоретичному розумінні згідно з Академічним тлумачним словником української мови взаємодія є "1) погодженою діяльністю двох і більше суб'єктів, що вирішують одну й ту саму проблему (завдання) різними методами і засобами; 2) організаційно-розпорядницькою діяльністю, заснованою на взаємній довірі сторін, об'єднаних єдиним завданням"³⁸. Ширше трактування подає О. Михайловська: "взаємодія – це процес спільної діяльності двох або більше суб'єктів, які здійснюють вплив один на одного, що змінює якісні характеристики діяльності кожного з них, та який в умовах взаємозв'язку пов'язує їх між собою для досягнення спільної мети. При цьому у процесі соціальної взаємодії відбувається взаємовплив та взаємообумовленість окремих соціальних явищ, унаслідок чого вони змінюються, доповнюють один одного і формують єдину цілісну соціальну систему"³⁹.

Взаємодія за своєю суттю є процесом, який завжди має певну мету та відбувається в специфічному середовищі. Це середовище визначає характер і спрямованість взаємодії, додаючи їй додаткових значень та вимог. Наприклад,

³⁸ Взаємодія. *Академічний тлумачний словник української мови*. в 11 томах. 1970. Том 1. С. 346.

³⁹ Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття "взаємодія"... С. 73.

коли взаємодія проходить між окремими індивідами, вона характеризується як міжособистісна взаємодія, де основними складовими є комунікація, співпраця або, можливо, конфлікт. Якщо взаємодія розгортається в масивнішому масштабі серед суспільства, вона набуває форм соціальної взаємодії, яка охоплює різноманітні соціальні процеси та динаміку.

В контексті нашого дослідження, яке зосереджується на взаємодії органів місцевого самоврядування і різноманітних груп тиску, кінцевою метою є забезпечення сталого розвитку територіальної громади і регіону в цілому. Такий розвиток забезпечує економічну, соціальну та екологічну стабільність, яка є однією із складових сталого розвитку держави. Таким чином, взаємодія, незалежно від свого середовища, носить системний характер, оскільки має на меті підтримку та розвиток тих систем, які вона охоплює, і в даному випадку — сталий розвиток як місцевих громад, так і держави в цілому. Спираючись на системний підхід А. Миколаєць визначає взаємодію між органами влади та іншими інститутами громадянського суспільства саме як "систему, що динамічно розвивається, та яка, у свою чергу, складається з наступних субсистем:

- культурно-ідеологічної субсистеми, яка характеризується активною громадянською позицією;

- управлінсько-правова субсистема, що представляє собою відмову від ієрархічної системи управління, відкритої до демократичних відносин, встановлення широких горизонтальних зв'язків в системі політичних мереж;

- економічної субсистеми, яка прагне до відходу від монополізму, націленої на залучення кожного громадянина до участі в справах суспільства"⁴⁰.

Сталий розвиток територіальних громад передбачає ефективне використання ресурсів, підтримку соціальних ініціатив і проектів, збереження природного середовища. Це вимагає активної взаємодії з різними групами

⁴⁰ Миколаєць А. П. Механізми взаємовідносин і взаємодії громадських об'єднань з інститутами державної влади... С. 119.

впливу, такими як бізнес-структури, громадські організації, наукові інститути, щоб максимально ефективно мобілізувати можливості та ресурси. Така взаємодія визначається як "публічна". Органи місцевого самоврядування в публічній взаємодії виступають ініціаторами позитивних змін, координаторами дій і гарантом дотримання інтересів громади. Наукову сутність визначають як "спрямовані на одержання бажаних результатів та узгоджені за місцем, часом і метою спільні дії в системі публічного управління, що передбачають активну цілеспрямовану діяльність двох чи більше суб'єктів публічного управління, кожен з яких використовує специфічні засоби взаємодії"⁴¹.

Узагальнення наведених визначень дає змогу згенерувати структурну модель публічної взаємодії (Див. Рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структурна модель публічної взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу з проблем сталого розвитку

⁴¹ Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття "взаємодія"... С. 73.

Наступним ключовим поняттям нашого дослідження є місцеве самоврядування та органи місцевого самоврядування. Необхідно зазначити, що одним з результатів реформи децентралізації влади є значне посилення ролі й значимості інституту місцевого самоврядування та його органів, які відіграють одну з ключових ролей в системі публічного управління сучасної держави. Власне перехід від терміну "державне управління", який віддзеркалював централізовану радянську модель управління, до "публічного врядування" підкреслює зміну в парадигмі управлінських процесів⁴². Сучасне публічне управління в Україні, вже розглядається через призму європейських стандартів, втілює прозорість, горизонтальні взаємодії та співпрацю між державними органами, місцевим самоврядуванням і громадянськими інститутами.

Це зміщує акцент з вертикальної, ієрархічної системи управління до мережевої, що орієнтована на співпрацю різних зацікавлених сторін і груп впливу. У цьому контексті місцеве самоврядування стає важливим інструментом реалізації публічної політики на рівні територіальних громад, оскільки воно забезпечує прямий зв'язок між владою та населенням. Місцеве самоврядування надає громадам можливість самостійно визначати пріоритети розвитку, розпоряджатися ресурсами та управляти значною частиною державних справ в інтересах місцевого населення. Такий підхід відповідає положенням Європейської хартії місцевого самоврядування, яка підкреслює право і здатність місцевих органів у межах закону здійснювати владні функції. Таким чином, місцеве самоврядування забезпечує ефективне управління суспільними процесами, сприяє підвищенню якості життя громадян і спрямоване на сталий розвиток громади. Воно також відіграє важливу роль у зміцненні демократичних засад шляхом залучення громадян до прийняття рішень та сприяння розвитку громадянського суспільства.

⁴² Колодій А. Публічне врядування та публічне адміністрування. *Енциклопедія державного управління*. Том 8 "Публічне врядування". Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 488.

Місцеве самоврядування покладено в основу конституційного ладу нашої держави, воно закріплюється та гарантується Конституцією України, будучи одним із найважливіших принципів організації і функціонування системи публічного врядування в державі. Офіційне тлумачення поняття місцевого самоврядування міститься в Законі України "Про місцеве самоврядування", згідно з яким це є "гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення"⁴³. Таке прочитання цілком співвідноситься із закріпленням в Європейській хартії місцевого самоврядування міжнародним нормативно-правовим тлумаченням: "місцеве самоврядування означає право і спроможність місцевих властей, у межах закону, здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення"⁴⁴.

Для нашого дослідження важливим є такий уточнюючий термін як "потенціал місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку", що визначається як "сукупність джерел ресурсів і засобів місцевого самоврядування, форм, стимулів, інституційних, методичних, організаційних і управлінських інструментів та механізмів впливу, які використовуються у місцевому самоврядуванні, органічна взаємодія яких здатна створювати, підтримувати і збільшувати можливості і вплив на раціональне використання, поповнення потенціалу регіону задля забезпечення сталості розвитку"⁴⁵.

⁴³ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

⁴⁴ Європейська хартія місцевого самоврядування : офіційний переклад. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

⁴⁵ Бобровська О. Ю. Потенціал місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку регіону. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 4-5. С. 56.

В силу свого найбільшого адміністративно-територіального наближення до громадян, органи місцевого самоврядування є головними провідниками державної, регіональної та місцевої політики, каталізаторами інтеграції на всіх рівнях публічного управління, включно з державним і місцевим рівнями, інститутами громадянського суспільства та приватним сектором. Це створює збалансовану систему, яка враховує регіональну специфіку, сприяє економічному розвитку, екологічній стійкості і соціальній гармонії. Взаємодія на рівні місцевого самоврядування з різними групами та інститутами забезпечує цілісне вирішення проблем сталого розвитку і об'єднує суспільство у досягненні спільних цілей.

Таки ми переходимо до останнього ключового складника нашого дослідження – груп впливу. Насамперед, визначимо, що в офіційних нормативно-правових актах України термін "групи впливу" (або як їх доволі часто визначають в синонімічному значенні – "групи тиску" або "групи інтересів") не має однозначно встановленого визначення. Однак у науковій літературі ці терміни зазвичай відносять до неполітичних організацій чи асоціацій, які намагаються впливати на процеси прийняття рішень в урядових органах або в інших політичних інституціях, щоб просувати свої інтереси або досягти певних цілей. Одним з перших у світі використав зазначене поняття Артур Бентлі у всесвітньо відомій роботі "The Process of Government: A Study of Social Pressures", присвяченій аналізу політичних процесів саме під кутом зору взаємодії різних груп інтересів, що являють собою "об'єднання громадян, які розглядаються не як абстрактна фізична сутність, а як масова сила, що активно впливає на владні структури та на процеси підготовки й ухвалення політичних рішень"⁴⁶.

В більш сучасному звучанні, за С. Квіткою, групи впливу – групи інтересів визначаються як інституційні структури різного типу й порядку формування

⁴⁶ Bentley Arthur F. The Process of Government: A Study of Social Pressures. Taylor & Francis, 2017. С. 41.

(підприємницькі, профспілкові, релігійні, етнічні, культурні тощо), які мають визначені власті групові інтереси й готовність їх відстоювати, захищати та просувати, для чого намагаються впливати на політичну владу, не претендуючи на неї⁴⁷. І. Олексів конкретизує визначення однієї з таких груп – групи економічного впливу – як "набір економічних або соціальних суб'єктів, який може протистояти або сприяти досягненню цілей або діяльності організації"⁴⁸.

Таким чином, групи інтересів/впливу/тиску можуть охоплювати широкий спектр організацій, включаючи бізнес-асоціації, профспілки, екологічні рухи, професійні спілки та інші неурядові організації. Вони впливають на законодавчі, регуляторні та адміністративно-управлінські процеси через лобіювання, участь у громадських слуханнях, медійні кампанії та інші способи привертання уваги до своїх інтересів і позицій щодо їх відстоювання. Саме для цього зазначені групи вступають у взаємодію з органами публічного врядування в різних формах та моделях такої взаємодії.

Всі зазначені суб'єкти та процеси О. Михайловська зводить в одному понятті "публічне управління", що з такої точки зору дослідниці являє собою "процеси взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства тощо, оскільки публічне управління – спільна діяльність, і тому вона вимагає певної взаємодії у своїй системі. Водночас послаблення процесу взаємодії між підсистемами та всередині них відразу негативно позначається на функціонуванні системи публічного управління"⁴⁹.

Вітчизняні науковці до основних форм взаємодії органів місцевого самоврядування та груп впливу відносять: міжсекторну, соціальну, електронну,

⁴⁷ Квітка С. Державне управління взаємодією влади та бізнесу: європейський досвід для України. *Аспекти публічного управління*. 2018. 6(4). С. 52.

⁴⁸ Олексів І. Б. Аналізування ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 209.

⁴⁹ Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття "взаємодія" в системі "влада-громадськість". *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 72.

інформаційно-комунікативну, державно-громадського діалогу, публічного діалогу й партнерства тощо, сутність і зміст яких буде розкрито в наступних підрозділах.

Таким чином узагальнюючи категоріально-понятійний аналіз джерельної бази проведеного в даному підрозділі дослідження можемо зазначити, що процеси публічного управління як на рівні місцевого самоврядування та територіальної громади, так і на рівні держави завжди відбуваються в форматі відповідної соціально-політичної та інформаційно-комунікативної взаємодії, в якій приймають участь як службовці органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування та самоорганізації населення, так і різноманітні фінансово-промислові, підприємницькі, фахові, профспілкові, етнокультурні, релігійні соціальні, тощо групи впливу й окремі громадяни. При цьому від ефективності такої взаємодії залежить результуюча ефективність діяльності всієї системи публічного врядування країни, рівень демократичності держави та стан і перспективи сталого розвитку територіальних громад, регіонів та країни в цілому.

1.3 Сутність та особливості реалізації концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні

Концепція сталого розвитку є важливим підходом до забезпечення балансу між економічними, соціальними та екологічними потребами, ставлячи за мету збереження можливостей для майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Вона виникла у відповідь на зростаючі загрози для довкілля та суспільства, пов'язані з економічним зростанням без урахування екологічних та соціальних наслідків.

Стабільний соціально-економічний розвиток, який не руйнує своєї природної основи і забезпечує безперервний прогрес суспільства є головною рисою сталого розвитку. Перехід до сталого розвитку, за визначенням А. Клименко, означає "поступове забезпечення цілеспрямованої самоорганізації суспільства в економічній, соціальній та екологічній сферах, яке характеризується економічною ефективністю, екологічною безпекою і соціальною справедливістю. Ще однією характерною ознакою сталого розвитку сільських територій є стабільний розвиток сільської спільноти разом з її функціями (виробництво продовольства, сільськогосподарської сировини; надання рекреаційних послуг; збереження сільського способу життя і сільської культури; соціальний контроль над територією; збереження історичних ландшафтів; розширене відтворення населення; підвищення рівня і поліпшення якості його життя; підтримання екологічної рівноваги у біосфері)"⁵⁰.

Сталий розвиток будується на системних засадах. Він розкривається у стратегічному документі під назвою "Цілі сталого розвитку" (ЦСР), що було прийнято 25 вересня 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку, який відбувся у штаб-квартирі Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку. ЦСР є частиною Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року. ЦСР – це система, яка вимагає системного підходу, а в публічному управлінні – це означає побудову координаційних міжсекторальних та різнорівневих взаємозв'язків, оскільки одні цілі впливають на досягнення інших, цілісність системи забезпечується за рахунок рівноваги (збалансування). Сталий розвиток полягає у забезпеченні збалансованого розвитку, зокрема покращення якості та безпеки суспільної життєдіяльності, покращення рівня екологізації навколишнього середовища тощо⁵¹.

⁵⁰ Клименко А. А. Роль місцевого самоврядування у сталому розвитку сільських територій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 1. С.28.

⁵¹ Котов І. В. Роль цілей сталого розвитку ООН у публічному управлінні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 3 (81). С. 44.

Концепція сталого розвитку прагне інтегрувати три основні складові: економічну, екологічну та соціальну. Цей тріумвірат утворює основу для прийняття зважених рішень, які передбачають довгострокову життєздатність природних систем і суспільства.

Економічна складова сталого розвитку визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації та спрямована на забезпечення економічного зростання з врахуванням екологічних обмежень і соціальної відповідальності. Це передбачає ефективне використання ресурсів, впровадження інноваційних технологій, сприяння стійкості малого та середнього бізнесу та підтримку справедливих умов праці. Сталий економічний розвиток означає також впровадження механізмів, що дозволяють мінімізувати вуглецевий слід і зменшити вплив на навколишнє середовище через такі рішення, як зелена енергетика та екологічно чисте виробництво.

Екологічна складова передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку та фокусується на збереженні природних ресурсів й екосистем. Це означає запобігання деградації землі, води, повітря, а також збереження біорізноманіття. Екологічно сталий розвиток включає запровадження програм з охорони природи, управління відходами, повторного використання матеріалів, відновлюваних джерел енергії та зменшення забруднень. Це важливо для збереження якості життя нинішніх і майбутніх поколінь, а також для підтримки природного потенціалу планети.

Соціальна складова наголошує на створенні умов для досягнення соціальної справедливості, рівності можливостей та покращення якості життя. Це передбачає боротьбу з бідністю, забезпечення доступу до освіти та медицини, рівноправність у суспільстві, захист прав людини та заохочення громадянської активності. Соціально сталий розвиток утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя та сприяє побудові солідарного суспільства, що орієнтоване на інклюзивність та повагу до

різноманіття культур та традицій. Як зауважують Г. О. Дзяна та Р. Б. Дзяний, "всі ці три складові сталого розвитку суспільства мають бути узгоджені між собою. Звідси випливає, що таке складне явище, як сталий розвиток, потрібно розглядати не як суму окремих перехованих вище елементів сфер діяльності людини, а як систему, що є множиною елементів, які знаходяться у взаємодії, взаємовідносинах, взаємозв'язках і завдяки цьому представляють собою цілісність"⁵².

Концепція сталого розвитку на загальносвітовому та державному рівнях базується на кількох ключових принципах:

- взаємозалежність: розуміння того, що економічне зростання, соціальний прогрес та екологічна стійкість взаємозалежні та взаємопов'язані;
- участь суспільства: активне залучення всіх зацікавлених сторін, включаючи уряди, приватний сектор, громадські організації і громадян у прийнятті рішень, що впливають на сталий розвиток;
- прозорість і підзвітність: забезпечення прозорості у прийнятті рішень та підзвітності перед громадськістю;
- попередження та запобігання: зосередження на запобіганні екологічним і соціальним проблемам, а не лише на вирішенні їх наслідків;
- інновації та адаптація: здатність суспільства до інновацій та адаптації до змінних умов, таких як зміни клімату, економічні кризи або соціальні виклики.

Якщо брати рівень територіальних громади та місцевого самоврядування, то перелік принципів сталого розвитку адміністративно-територіальних одиниць вітчизняні науковці пропонують в дещо іншому варіанті:

- керований та стратегічний тип місцевого розвитку – з урахуванням не тільки сучасних, а й потенційних потреб територіальної громади;

⁵² Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку України та її регіонів. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 356.

– відносність обмежень, які існують у сфері використання природного потенціалу, що пов'язане із сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення;

– соціальна справедливість розподілу та вживання благ, зокрема: запобігання надмірному використанню ресурсів, досягнення рівноваги між використанням ресурсів та екологічними можливостями території, забезпечення енергозбереження та енерговідновлення;

– інтеграція інноваційної, стратегічної та проектної діяльності на місцевому рівні для підвищення ефективності та результативності управління у сфері забезпечення сталого розвитку територіальної громади⁵³.

В цілому концепція сталого розвитку в сфері місцевого самоврядування – це стратегічний підхід, орієнтований на забезпечення гармонійного економічного, соціального та екологічного розвитку місцевих громад, сприяючи при цьому підвищенню якості життя нинішніх і майбутніх поколінь. Ця концепція акцентує на децентралізації влади та наданні більше ресурсів і повноважень місцевим урядам для ефективного управління територіями. Як зазначає з цього приводу О. Бобровська: "для забезпечення сталого розвитку необхідно задіяти увесь сукупний потенціал місцевого самоврядування регіонів щодо забезпечення їх сталого розвитку структурно слід визначати ресурсного потенціалу на підвищення сталості розвитку"⁵⁴.

Спираючись на концептуальну тріаду сталого розвитку можемо виокремити сутнісні складові та характерні особливості ключових напрямків ЦСР у застосуванні до місцевого самоврядування:

1. У економічному вимірі сталого розвитку на місцевому рівні одним з фундаментальних аспектів є економічне зростання, яке забезпечує сталі робочі

⁵³ Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку України та її регіонів... С. 357-358.

⁵⁴ Бобровська О. Ю. Потенціал місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку регіону... С. 60.

місця, підтримку малого та середнього бізнесу, а також розширення економічних можливостей. Взаємодія органів місцевого самоврядування та зацікавлених стейкхолдерів в стимулюванні економічного розвитку включає:

- інвестиції в інфраструктуру: розвиток та підтримка інфраструктури, такої як дороги, комунальні системи, транспортні мережі, сприяє економічному росту і залученню інвестицій;

- підтримку підприємництва: створення сприятливих умов для бізнесу через податкові пільги, спрощення регуляторних бар'єрів, надання грантів та консультаційних підтримок для місцевих підприємців;

- іновації та інвестиції в нові технології: заохочення впровадження новітніх технологій, стимулювання розробок в сфері відновлюваної енергетики і енергоефективності.

2. *Соціальний вимір сталого розвитку* на місцевому рівні спрямований на підвищення рівня життя громади через забезпечення соціальної справедливості та рівноправності, що передбачає:

- інклюзивну участь громадян: залучення всіх соціальних груп до процесів прийняття рішень, підтримка ініціатив, що сприяють розвитку громадянського суспільства;

- покращення якості освіти і охорони здоров'я: інвестування в місцеві установи, що надають освітні та медичні послуги, підвищує продуктивність і конкурентоспроможність громади;

- соціальний захист та залучення вразливих груп: реалізація програм, спрямованих на підтримку малозабезпечених, людей з обмеженими можливостями, національних меншин.

3. В *екологічному вимірі сталого розвитку* місцеве самоврядування відіграє важливу роль у впровадженні екологічних проектів і програм на територіях, які сприяють стійкому використанню природних ресурсів:

- управління природними ресурсами: впровадження методик сталого управління лісами, водосховищами, а також сільськогосподарськими угіддями;
- енергоефективність: зниження споживання енергії в публічних будівлях, стимулювання громадян переходити на енергоефективні практики;
- збереження біорізноманіття і природно-заповідні зони: розробка ініціатив з охорони навколишнього середовища, захист видів рослин і тварин.

4. В *політико-управлінському вимірі* для ефективної реалізації концепції сталого розвитку місцеві органи влади мають впроваджувати ефективні управлінські механізми, які включають:

- стратегічне планування: розробка комплексних стратегій, які визначають короткострокові і довгострокові цілі сталого розвитку, а також шляхи їх досягнення;
- прозорість і підзвітність: забезпечення доступу до інформації про діяльність місцевої влади, запровадження механізмів звітності перед громадою;
- партнерство: ефективна взаємодія та співпраця з різними секторами, включаючи приватний бізнес, громадські організації, наукові установи для досягнення спільних цілей.

Таку позицію відстоює, зокрема, А. Чернихівська, на думку якої успішність реформи місцевого самоврядування є можливою лише через реалізацію "концепції сталого розвитку, яка сьогодні потрібна нашій державі на шляху до європейської інтеграції. Відтак не викликає сумнівів доцільність змін у системі місцевого самоврядування, які сьогодні впроваджуються та передбачають реалізацію сталого розвитку на засадах відкритості, гласності органів державної влади, активної участі громадського суспільства у формуванні державної територіальної політики, дотримання екологічних прав громадян"⁵⁵.

⁵⁵ Чернихівська А. В. Концептуальні засади сталого розвитку місцевого самоврядування. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 112-117.

Реалізація концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні є багатоплановим процесом, який вимагає взаємодії органів місцевого самоврядування як з державними структурами виконавчої влади, так і з міжнародними донорами та основними стейкхолдерами (групами впливу) на місцевому рівні з метою об'єднання зусиль та інтеграції економічних, соціальних й екологічних аспектів розвитку.

В економічному плані особливості цього процесу включають прагнення до фінансової незалежності, оскільки саме забезпечення бюджетної самостійності є критичним для реалізації сталих ініціатив. Місцеві органи влади повинні мати доступ до достатніх фінансових ресурсів для реалізації проектів, спрямованих на економічний розвиток, підтримку малого та середнього бізнесу, впровадження інноваційних технологій і розвиток інфраструктури.

Важливою складовою місцевого сталого розвитку та широким полем для взаємодії з бізнес-середовищем є підтримка підприємництва, створення сприятливих умов для малого та середнього бізнесу, що є основою місцевої економіки, через податкові пільги, грантові програми, консультаційні послуги. Одним з найбільш актуальним напрямком тут є стимулювання підприємницького середовища до раціонального використання природних ресурсів, управління відходами, зменшення забруднення шляхом реалізації проектів з відновлення навколишнього середовища, впровадження екологічних стандартів у будівництві та інших галузях. Позитивний приклад в цьому демонструє, наприклад, міська влада Львова, який став одним з перших міст в Україні, що запровадило системне сортування сміття. Місто активно працює з підприємницькою громадою над зменшенням об'ємів відходів, які захоронюються на полігонах, та підтримує екологічні ініціативи з переробки вторинної сировини⁵⁶.

⁵⁶ Кушнір Б. У Львові сортування сміття стає обов'язковим. *Голос України: газета Верховної Ради України*. 22 червня 2019 р.

Принципове значення щодо сприяння стійкому економічному розвитку має взаємодія із зовнішніми стейкхолдерами інвестиційної сфери та акцент на залученні інвестицій, особливо у сфери виготовлення екологічно чистої продукції, відновлюваної енергетики та впровадження енергоефективних технологій у публічному секторі, стимулювання приватного сектора до переходу на енергоефективні рішення, зниження енергоспоживання на місцях. Саме завдяки успішній взаємодії з державною установою "Фонд енергоефективності" міська рада Житомира активно працює над підвищенням енергоефективності, зокрема шляхом модернізації системи вуличного освітлення, утеплення громадських будівель та використання відновлюваних джерел енергії⁵⁷.

На рівні інституцій громадянського суспільства принципово важливим є суспільна участь та активне залучення громади до процесу прийняття рішень через громадські слухання, референдуми, робочі групи. Це допомагає враховувати думки та потреби жителів у формуванні політики сталого розвитку. Важливим елементом співпраці з громадськими організаціями є просвіта й підвищення обізнаності населення, проведення спільних освітніх програм і кампаній, спрямованих на інформування населення про переваги сталого розвитку, екологічну відповідальність, соціальну згуртованість, які можуть здійснюватися через співпрацю зі школами, університетами, місцевими ЗМІ.

Кроки у напрямку сталого розвитку сприяють соціальній справедливості через забезпечення рівного доступу до ресурсів, послуг, можливостей для всіх соціальних груп, в тому числі національних меншин, людей з обмеженими можливостями, що сприяє соціальній згуртованості. Позитивний приклад в цьому демонструє, зокрема, Чугуївська громада що на Харківщині, де зусиллями міськради та громадських активістів освітньої сфери впроваджуються програми

⁵⁷ Термомодернізація житлового фонду у Житомирі: крок до енергоефективності та майбутнього сталого розвитку. *Офіційний сайт Житомирської міської ради*. 12.06.2024. URL : <https://zt-rada.gov.ua/?pages=18650>

для забезпечення доступу до якісної освіти для дітей з особливими потребами, що є частиною зусиль зі створення інклюзивного суспільства⁵⁸.

Принциповим елементом залишається захист навколишнього середовища, реалізація заходів з моніторингу та захисту довкілля від негативних впливів, зокрема через створення природоохоронних територій, розвиток міських і сільських зелених зон. Як стверджує А. Чернихівська, "перехід територіальних громад до сталого розвитку допоможе здійснити довгоочікувані зміни через побудову якісно нової та ефективної соціо-еколого-економічної моделі розвитку суспільства та вирішення проблеми екологізації як ключового напрямку економічного зростання"⁵⁹.

⁵⁸11 громад посилили свій потенціал за напрямками універсального дизайну, доступності та інклюзії в освіті. *Онлайн-представництво Українського фонду соціальних інвестицій* . 20 січня 2022 р. URL : <https://usif.ua/news/11-hromad-posylyly-svii-potentsial-za-napriamamy-universalnoho-dyzainu-dostupnosti-ta-inkliuzii-v-osviti>

⁵⁹Чернихівська А. В. Концептуальні засади сталого розвитку місцевого самоврядування. С. 114.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І КЛЮЧОВИХ ГРУП ВПЛИВУ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

2.1 Групи впливу – суб'єкти інституційної взаємодії з місцевими органами публічного управління: загальна характеристика та напрями впливу

Визначальною особливістю людства є те, що людина є істотою політичною та соціальною – вона здатна вижити лише в організованому суспільстві, де домінуючими є соціальна взаємодія, солідаризм та субсидіарність на основі прав і свобод людини. Внаслідок надзвичайної різноманітності інтересів окремих громадян, їх груп, соціальних прошарків, і всього суспільства в соціумі формується інститут взаємодії – міжособистісної, групової, соціальної, політичної тощо. Сьогодні ефективна взаємодія інститутів громадянського суспільства, органів місцевого самоврядування та структур державної виконавчої влади визначається "найважливішою умовою сталого та гармонійного розвитку суспільства й держави"⁶⁰.

В сукупному просторі суспільних взаємодій можна виокремити безліч різноманітних особистісних та групових суб'єктів, що вступають в різного роду владно-суспільні відносини на муніципальному рівні, як найбільш наближеному рівні публічної влади. Ключовими з них стосовно формування й розвитку сталого розвитку в системі публічного управління та адміністрування визначаються:

⁶⁰ Миколасць А. П. Механізми взаємовідносин і взаємодії громадських об'єднань з інститутами державної влади. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 3. С. 119.

1. Органи місцевого самоврядування – такі як міські чи сільські ради, обрані депутати – представники цих органів, які приймають рішення щодо місцевих політик та стратегій сталого розвитку, впроваджують програми з екології, економіки та соціального розвитку.

2. Місцеві державні адміністрації – органи державної виконавчої влади, що реалізують як державні повноваження так і делеговані органами місцевого самоврядування. МДА займаються плануванням і впровадженням заходів у сфері сталого розвитку, таких як управління ресурсами та екологічні ініціативи.

3. Бізнес-спільнота – місцеві підприємства, які можуть інвестувати в сталий розвиток через впровадження екологічних технологій, соціальні проекти і співпрацю з владою для поліпшення умов життя в громаді.

4. Академічні та наукові установи – заклади вищої освіти, дослідницькі та наукові інститути, які можуть проводити необхідні дослідження та пропонувати експертні оцінки й проекти для розробки та втілення стратегій сталого розвитку.

5. Громадські організації та ініціативи – неформальні групи, які підтримують або ініціюють проекти сталого розвитку, підвищують обізнаність громадськості та сприяють участі громадян у прийнятті рішень.

6. Мешканці громади – представники місцевого населення, яке бере активну участь у процесах самоврядування через громадські слухання, обговорення та місцеві ініціативи, сприяючи реалізації проектів сталого розвитку.

Ці групи представляють всі значущі інтереси населення і конкурують між собою за вплив на публічну владу. Якщо таке конкурування відбувається в рамках міжсекторального партнерства, це означає, що в громаді, суспільстві досягається консенсус щодо базових основ економічної та політичної системи та допустимого рівня конфліктності⁶¹.

⁶¹ Квітка С. Державне управління взаємодією влади та бізнесу: європейський досвід для України... С. 52-53.

На наш погляд на сучасному етапі реальних суб'єктів взаємодії з місцевим самоврядуванням значно більше, їх можна систематизувати за характером впливу та соціальним статусом носія наступним чином (Див . Рис. 2.1).

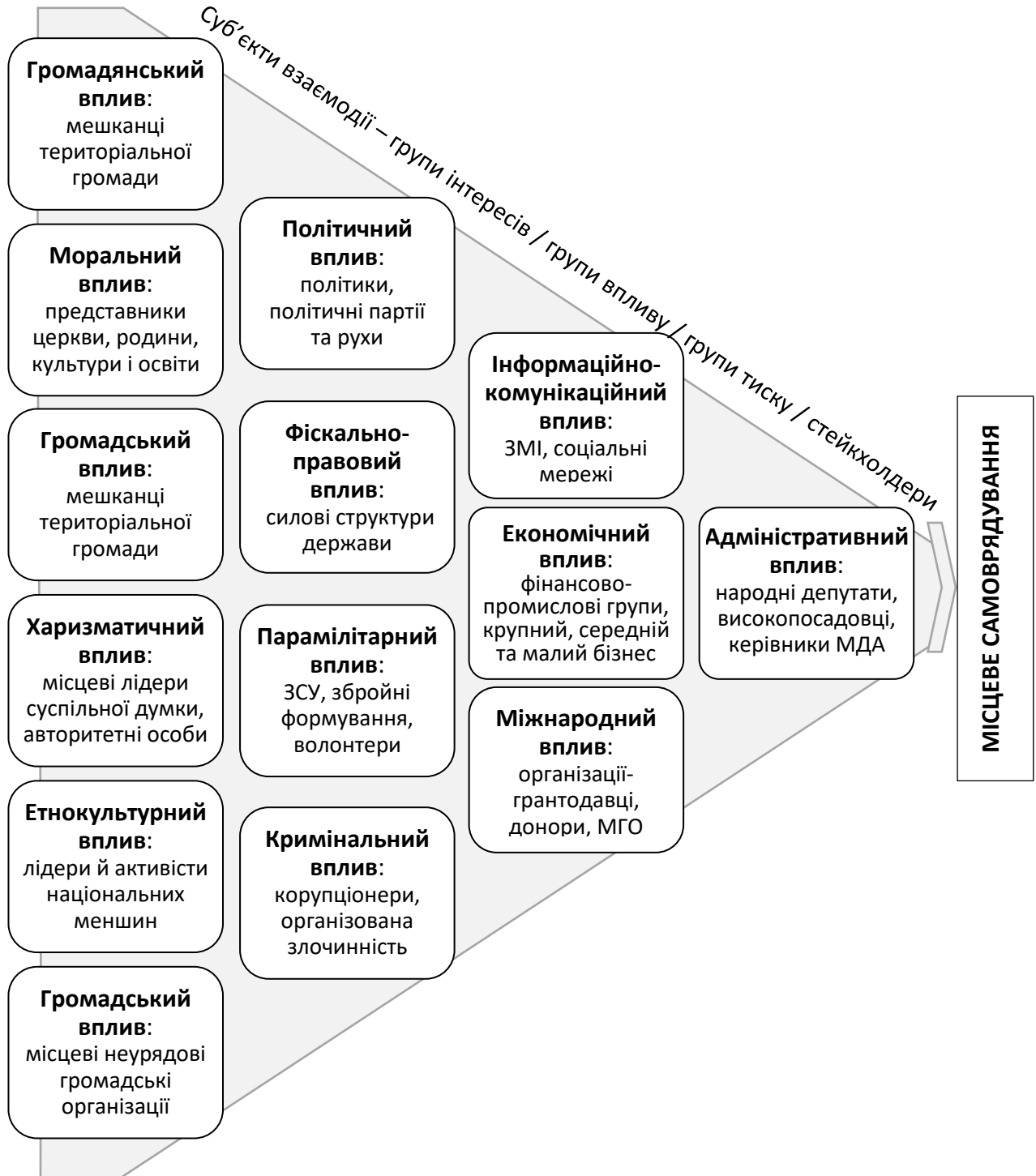

Рис. 2.1. Групи впливу-суб'єкти суспільно-владної взаємодії на рівні місцевого самоврядування

Як бачимо з Рис. 2.1. в Україні склалася цілісна система взаємодії органів місцевого самоврядування та груп впливу на формування й реалізацію місцевої політики сталого розвитку міст і громад. В цілому, за узагальненням С. Липовської, "функціонування міжсекторального партнерства як системи, забезпечення довіри між його учасниками, наявність усталених зв'язків забезпечується, в тому числі, при здійсненні органом місцевого самоврядування координації і контролю діяльності органів, установ і організацій, що знаходяться в його віданні; нормативно-правового регулювання у встановлених сферах діяльності органів місцевого самоврядування; участі у нормотворчій діяльності органів спільної компетенції територіальних громад; залучення партнерів до підготовки висновків і зауважень до проектів рішень органів державної влади й органів спільної компетенції територіальних громад, а також офіційних відгуків на рішення; розгляду запитів і звернень з боку органів державної влади й органів спільної компетенції територіальних громад; організації діяльності міжвідомчих координаційних і дорадчих органів"⁶².

Далі охарактеризуємо основні параметри взаємодії груп впливу та органів місцевого самоврядування в розрізі окремих ключових груп.

Так, реалізація власних та делегованих функцій органами місцевого самоврядування в системі публічного управління, зокрема в частині забезпечення сталого розвитку є неможливою без взаємодії з місцевими та регіональними органами державної виконавчої влади, високопосадовцями та народними депутатами, які з огляду на частоту й обсяги таких взаємодій є найбільш впливовою стейкхолдерською групою.

Дійсно, форми та механізми взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади у вирішенні проблем сталого розвитку є численними і різноманітними, відображаючи складність як викликів сталого розвитку, так і

⁶² Липовська С. Вдосконалення регламентування діяльності органів місцевого самоврядування з метою посилення ефективності міжсекторальної взаємодії... С. 125.

адміністративних структур держави. Розуміння змісту й сутності механізмів взаємодії є важливим для побудови ефективних стратегій та планів, що дозволяють досягати цілей сталого розвитку на національному та місцевому рівнях. Так, законодавчий механізм забезпечує нормативно-правову основу для співпраці між місцевими та центральними органами влади. Закони, що регулюють питання місцевого самоврядування, визначають рамки цієї співпраці, встановлюючи відповідні обов'язки, права та повноваження. Наприклад, законодавчі акти встановлюють порядок розподілу фінансових ресурсів і субвенцій, що дозволяє місцевим органам ефективно планувати та реалізовувати програми сталого розвитку.

Фінансовий механізм відіграє критично важливу роль у підтримці програм сталого розвитку. Органи місцевого самоврядування взаємодіють з центральними органами влади через механізми бюджетного планування та фінансового контролю. Це включає отримання субвенцій та дотацій, які можуть використовуватися для реалізації проєктів у галузі екології, інфраструктури, соціальних послуг та економічного розвитку. Крім того, місцеві органи можуть впроваджувати податкові інструменти, погоджені з державними структурами, що сприяють сталим ініціативам, наприклад, шляхом запровадження екологічних зборів або стимулювання "зелених" технологій.

Іншим важливим аспектом є інституційна співпраця, яка може офіційно оформлюватися через договори та угоди між різними рівнями влади. Така взаємодія дозволяє краще координувати дії, уникати дублювання зусиль і прискорити досягнення цілей сталого розвитку. Договори можуть охоплювати широкий спектр питань, від управління природними ресурсами до розвитку транспортної інфраструктури та охорони здоров'я. Органи місцевого самоврядування та державні органи можуть ініціювати реалізацію спільних програм та проєктів, метою яких є досягнення конкретних цілей сталого розвитку. Такі проєкти часто фінансуються з державного та місцевого бюджетів,

а також можуть залучати міжнародні гранти і приватне інвестування. Вони можуть охоплювати, наприклад, розвиток «зелених» технологій, підвищення енергоефективності, впровадження сучасних систем управління відходами тощо.

Прикладом того, як навіть невеликі міста та ОТГ можуть ефективно співпрацювати з державними органами та міжнародними партнерами для реалізації проектів сталого розвитку є місто Славутич, де завдяки співпраці міської ради Славутича з Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України проведено утеплення житлових будинків та громадських закладів, модернізацію системи вуличного освітлення та встановлення індивідуальних теплових пунктів⁶³.

Зважаючи на сучасний фінансовий та ресурсний стан органів місцевого самоврядування України, їх взаємодія з міжнародними структурами, такими як донори, фонди та неурядові організації (НУО), є ключовим елементом у вирішенні проблем сталого розвитку. Ця співпраця базується на взаємній зацікавленості в підтримці соціального, економічного та екологічного зростання в громадах і реалізується через різноманітні механізми та програми. Насамперед, міжнародні донори та фонди надають гранти для реалізації проектів, спрямованих на сталий розвиток, що може включати екологічні ініціативи, енергоефективність, розвиток інфраструктури та підвищення якості надання комунальних послуг. Органи місцевого самоврядування розробляють проекти, беруть участь у конкурсах на отримання фінансування та в разі успіху реалізують їх за підтримки міжнародних партнерів.

Крім того, міжнародні НУО та агентства можуть надавати консультації та технічну допомогу органам місцевого самоврядування. Це може включати розробку стратегій розвитку, проведення досліджень, впровадження систем

⁶³ Про затвердження Програми енергозбереження та енергоефективності м. Славутича на 2021 рік: рішення Славутицької міської ради № 35 від 24.12.2020. *Офіційний веб-сайт Славутицької міської ради*. URL : https://slavutych.golos.net.ua/?p=proekty_rishen&sp=single&id=2157

моніторингу та оцінки. Технічна підтримка допомагає місцевим структурам краще розуміти і застосовувати міжнародні стандарти у своїй діяльності. Міжнародні організації можуть сприяти впровадженню інноваційних рішень, надаючи доступ до нових технологій, допомагаючи у їхній адаптації та інтеграції в місцеві процеси. Це особливо актуально в сферах енергоефективності, управління відходами, трансформації міського середовища тощо.

Саме таким є проект модернізації системи теплопостачання у місті Хмельницькому, здійснений за рахунок співпраці з такими міжнародними організаціями, як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Фонд чистих технологій. Завдяки реалізації проекту міська влада здійснила модернізацію теплових мереж, встановлення енергоефективного обладнання та системи автоматизованого управління споживанням тепла, що призвело до значного зменшення енергоспоживання, підвищення якості послуг з теплопостачання та зменшенню викидів парникових газів⁶⁴.

Третьою групою впливу за значенням та практикою взаємодії є бізнес-середовище. Співпраця органів місцевого самоврядування та бізнесу є ключовим чинником у вирішенні проблем сталого розвитку, сприяючи економічному зростанню, соціальному прогресу та екологічній стійкості громад. Ця взаємодія має різні форми і реалізується через партнерські проекти, політики співробітництва та спільні ініціативи. Однією з найбільш розвинених форм такої співпраці є публічно-приватне партнерство, що дозволяє об'єднувати ресурси і компетенції державного і приватного секторів для реалізації великих інфраструктурних та соціальних проектів. Такі проекти включають будівництво та управління транспортною інфраструктурою, розвиток житлово-комунальних послуг, енергоефективність та переробку відходів. ППП забезпечує оптимальне

⁶⁴ Успіх Хмельницького у сфері енергоефективності та «чистої» енергетики. *Інтернет-платформа Biowatt*. 21.02.2022. URL : <http://www.biowatt.com.ua/novosti/uspih-hmelnitskogo-u-sferi-energofektivnosti-ta-chistoyi-energetiki/>

використання ресурсів, знижує фінансовий ризик для обох сторін і підвищує якість послуг.

Так, одним із цікавих прикладів інноваційного проекту публічно-приватного партнерства є проект створення "розумного" освітлення в місті Тростянець Сумської області. Тростянецька міська рада співпрацює з приватними компаніями для впровадження інноваційної системи вуличного освітлення, яка включає LED-ліхтарі з можливістю дистанційного керування. Система "розумного" освітлення обладнана датчиками руху та освітленості, що дозволяє автоматично регулювати яскравість ліхтарів залежно від погодних умов та часу доби⁶⁵.

Доволі часто органи місцевого самоврядування часто залучають представників бізнесу до процесу розробки стратегічних планів розвитку регіону. Це може здійснюватися через створення консультативних рад або робочих груп, до складу яких входять бізнес-лідери, що надають експертизу, фінансові прогнози та пропозиції. Співпраця дозволяє врахувати економічні реалії та потреби ринку, що робить плани більш реалістичними і орієнтованими на зростання. У свою чергу органи місцевого самоврядування можуть запроваджувати податкові пільги та інші регуляторні стимули для підприємств, які інвестують у сталий розвиток. Це може включати зниження місцевих податків для компаній, що використовують екологічно чисті технології, підтримують соціальні проекти, або беруть участь у розвитку інфраструктури. Такі стимули заохочують бізнес вкладати кошти у соціально значущі ініціативи, створюють передумови до формування на місцевому рівні бізнесу з корпоративною соціальною відповідальністю – важливого інструменту, через який бізнес сприяє сталому розвитку громад. Компанії впроваджують проекти, що підтримують екологічні ініціативи, освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

⁶⁵ Стратегія розвитку Тростянецької ОТГ. *Офіційний веб-сайт Тростянецької міської ради*. 2019. URL : <https://trostyancets-miskrada.gov.ua/strategiya-rozvytku-trostyanczya>

Ще однією з форм співпраці місцевої влади і бізнесу є співфінансування, яке дозволяє органам самоврядування та бізнесу разом вкладати кошти у реалізацію проектів, що мають значення для сталого розвитку громади. Така співпраця є вигідною для обох сторін: бізнес отримує можливість вкладати кошти у перспективні проекти з підтримкою держави, а громада отримує доступ до інфраструктури та послуг. Як зазначає О. Бардах, "налагодження партнерських відносин, конструктивного діалогу між бізнесом і муніципальною владою – це умова підвищення капіталізації українського бізнесу, самоорганізації і консолідації ділової спільноти, що дозволить йому відстоювати не тільки свої економічні, але й політичні цілі"⁶⁶.

Наступним ключовою групою впливу, з якою найчастіше вступають в різного роду процеси взаємодії місцеві органи публічної влади є мешканці даної територіальної громади та їх неурядові організації. Залучення й активна участь громадян визнається науковцями та експертами основоположною частиною ефективності діяльності місцевих рад та їх виконавчих структур, сприяє формуванню прозорості, підзвітності та орієнтованої на громадські інтереси політики, що відповідає принципам сталості. Як наголошує І. Івженко "опанування інноваційних чинників сталого соціально-економічного розвитку територій вимагає безпосередньо тісної роботи з населенням задля розуміння потреб, очікувань та пріоритетів членів територіальної громади. Саме в цьому випадку, як показує практика, визначальну роль відіграє громадський сектор, зі своїми властивостями динамічного аспекту функціонування та чутливого регулятора передтрансформаційних чинників в зовнішньому середовищі може слугувати незамінним партнером для системи місцевого самоврядування та виступатиме провідником суспільних перетворень до внутрішнього середовища системи місцевого самоврядування, що надасть можливість своєчасно їх

⁶⁶ Бардах О. Взаємодія органів місцевого самоврядування та бізнесу: цифрова трансформація та некорпоративізм. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 6. С. 30.

інтегрувати для забезпечення стабілізації самої системи та надання гідного відгуку в зовнішнє середовище заради розвитку територіальних громад⁶⁷.

Участі мешканців у процесах планування, розвитку та прийняття управлінських рішень може здійснюватися через відкриті зустрічі, громадські слухання та обговорення проектів, органи самоврядування можуть засновувати дорадчі органи з представників громади, які мають право дорадчого голосу у місцевих питаннях. Такі ради дозволяють враховувати різні точки зору, забезпечуючи справедливість рішень. Місцеві ради практикують запровадження програм, грантів, стипендій тощо для підтримки місцевих ініціатив, акцій та проектів, які сприяють сталому розвитку.

Конституція України передбачає також можливість організації опитувані та референдумів для врахування думки населення щодо ключових питань розвитку громади, проте існуюче законодавство фактично унеможлиблює реалізацію цієї форми безпосередньої демократії.

Взаємодія органів місцевого самоврядування та політичних партій у вирішенні проблем сталого розвитку є складним та багатоаспектним явищем. Воно включає різноманітні форми співпраці, від формальної партнерської роботи до неформальних консультацій. Ця взаємодія відбувається в рамках демократичних процесів, де політичні партії відіграють важливу роль у формуванні та впровадженні місцевих політик. Зокрема, політичні партії, що стосуються сталого розвитку. Члени партій, будучи депутатами, активно впливають на формування та затвердження програм соціально-економічного розвитку, екологічних ініціатив та інших питань, що стосуються добробуту громади.

Політичні партії можуть бути також містком між місцевими спільнотами та вищими рівнями влади, включаючи обласний та національний рівні.

⁶⁷ Івженко І. Б. Теоретичні засади взаємодії органів місцевого самоврядування та волонтерських рухів в умовах суспільних трансформацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 113.

Представники партій, які мають доступ до державних інституцій, можуть лобювати інтереси своєї громади, просувати зміни в законодавстві, які сприятимуть сталому розвитку, і забезпечувати підтримку з боку центральної влади для місцевих ініціатив.

Взаємодія органів місцевого самоврядування з засобами масової комунікації та блогерами й активними дописувачами соціальних мереж є потужним інструментом у визначенні та реалізації порядку денного сталого розвитку. У сучасному світі інформація поширюється блискавично, тому ефективна комунікація полегшує досягнення соціальних, економічних та екологічних цілей через взаємне порозуміння і співпрацю. Через глобальні інформаційно-комунікаційні канали органи самоврядування можуть організувати масштабні інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності про конкретні аспекти сталого розвитку, будь то енергоефективність, управління відходами, або соціальні права.

Місцеві ЗМІ та мережі використовуються для проведення регулярних інтерв'ю та прес-конференцій місцевих муніципальних утворень з журналістами та інфлюенсерами допомагають висвітлювати поточний стан справ, успішні проекти і виклики, що стоять перед громадою. Крім того органи самоврядування часто співпрацюють зі ЗМІ та мас-медіа для організації публічних форумів та дискусій, де місцеві жителі можуть безпосередньо взаємодіяти з представниками влади, обговорювати проблеми та пропонувати рішення. ЗМІ та інфлюенсери допомагають оперативно інформувати населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій або криз. Така взаємодія дозволяє уникнути паніки і забезпечити структурування необхідних дій громадян.

Доволі поширеним і ефективним є створення інтерактивних платформ, де громадяни можуть висловлювати свої думки, проводити опитування і розігрувати конкурси, допомагає владі зібрати цінну інформацію про ставлення населення до різних аспектів життя громади. Значна кількість офіційних сайтів

українських міськрад та самоврядних територіальних громад мають такі платформи.

Україна є багатонаціональною державою і в її складі існують чимало територіальних громад зі значним відсотком мешканців – представників національних меншин. Саме тому успішна взаємодія органів місцевого самоврядування з національними меншинами є критично важливою для забезпечення сталого розвитку, адже вона сприяє соціальній згуртованості, культурному різноманіттю та економічній інтеграції. Національні меншини часто стикаються з унікальними викликами, які потребують уважного підходу та адаптованих рішень. Як свідчить проведений аналіз, цій сфері в нашій країні поки що не приділяється достатньої уваги. Зокрема, І. Граматик стверджує, що "в Україні існує нагальна потреба в оптимізації процесу взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями національних меншин, реалізації різноманітних ініціатив, спрямованих на інтеграцію представників різних національних меншин у соціально-політичне і культурне життя країни. Внаслідок цього для органів місцевого самоврядування важливо мати чітке уявлення та достовірну інформацію щодо регіональних інтересів і потреб, зумовлених насамперед економічними, культурними, релігійно-конфесійними та психологічними відмінностями"⁶⁸.

Найбільш активним і діяльним прошарком місцевої спільноти, націленим на підтримку інноваційних рішень і реформ визнається молодь. Взаємодія органів місцевого самоврядування з молодіжними організаціями та угрупованнями є важливим фактором у вирішенні проблем сталого розвитку. Молодь відіграє важливу роль як рушійна сила інновацій, соціальних змін і культурного розвитку. Активна участь молоді у процесах ухвалення рішень гарантує не лише їхню підтримку, але й свіжі ідеї та рішення, що можуть значно

⁶⁸ Граматик І. В. Теоретичні основи взаємодії органів місцевого самоврядування з національними меншинами. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 88.

вплинути на ефективність реалізації стратегій сталого розвитку. Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати участь молоді в ухваленні рішень шляхом включення представників молодіжних організацій в дорадчі ради, комітети та робочі групи, що займаються плануванням і впровадженням стратегій сталого розвитку.

Знаний фахівець даної сфери М. Канавець відзначає, що "забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів/молодіжних просторів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження діяльності молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ)"⁶⁹.

Спільно з молодіжними організаціями розробляються спеціалізовані молодіжні компоненти в загальних стратегіях сталого розвитку, втілюються різноманітні проекти, що враховують потреби та інтереси молоді і сприяють їхньому розвитку. Серед таких проектів популярними є школи лідерства, в рамках яких розвиваються лідерські якості, навички адаптації та прийняття рішень, необхідні для формування активної життєвої та громадянської позиції молоді. Т. Лушагіна та А. Соловійова проаналізувавши особливості взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування, відзначають, що "важливими формами подібної співпраці також можуть виступати: підготовка та залучення молоді до роботи на державній службі, участь молодих людей у діяльності молодіжних консультативно-дорадчих органів, розвиток молодіжної інфраструктури, зокрема молодіжних центрів, сприяння діяльності молодіжних громадських та волонтерських організацій. Для більш активного залучення

⁶⁹ Канавець М. В. Сучасний стан і перспективи розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 3. С. 123.

молоді до процесів державного будівництва та розбудови громадянського суспільства можуть бути використані різного роду заохочення, мотиваційні заходи та стимулювання суспільної й громадської активності молодого покоління⁷⁰.

Важливим аспектом спільного поступу громад до гармонійного життя є взаємодія органів місцевого самоврядування з релігійними організаціями, які доволі часто користуються значним впливом на територіальну громаду, завдяки духовному авторитету і тісним зв'язкам з прихожанами. Це дозволяє їм бути важливими партнерами для органів місцевого самоврядування, об'єднувати зусилля з релігійними організаціями для реалізації благодійних ініціатив, спрямованих на підтримку малозабезпечених чи вразливих груп населення, такі як надання продуктів харчування, одягу або фінансової допомоги.

Релігійні громади завжди є одними з перших, хто надає допомогу під час надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи чи соціальні кризи. Згадаймо, що під час Революції Гідності саме церковні установи першими надавали прихисток учасникам протестів. На рівні громад релігійні лідери мають великий потенціал посередництва у вирішенні конфліктів на рівні. Цей потенціал можна використовувати у співпраці з органами влади для вирішення соціальних конфліктів, сприяння діалогу та взаєморозуміння між різними групами населення. Нарешті релігійні організації виступають зберігачами національних традицій та сімейних цінностей, які є основою соціальної стабільності. Вони можуть надавати психологічну та духовну підтримку вразливим групам, зокрема тим, хто пережив травми або страждає від психічних розладів, посттравматичного синдрому тощо. Спільні зусилля з місцевими органами можуть бути спрямовані на організацію заходів, що підтримують здорові сімейні відносини, розвиток молоді і підвищення якості життя сімей.

⁷⁰ Лушагіна Т. В., Соловійова А. С. Особливості взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Політикус*. 2021. Вип. 2. С. 47.

2.2 Негативні прояви, аспекти та проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування України та ключових груп впливу в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад

На нашу думку, негативні прояви, аспекти та проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування України та ключових груп впливу в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад варто розбити на дві великі відносно самостійні групи. До першої групи ми віднесемо нагальні виклики й проблеми в діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку місцевої громади та регіону. До другої групи – проблеми й недосконалості взаємодій органів місцевого самоврядування та ключових груп інтересів/впливу на рівні територіальної громади. Послідовно охарактеризуємо основні негативні фактори по кожній з наведених вище груп.

Так, під час реалізації концепції сталого розвитку органи місцевого самоврядування в Україні стикаються зі значними викликами та проблемами. Ці виклики охоплюють політичні, економічні, адміністративні, соціальні, екологічні та інші аспекти й потребують комплексного підходу для їх подолання.

Зокрема, у політико-правовому вимірі основними проблемами, що перешкоджають проведенню місцевої політики сталого розвитку є:

- нестабільність законодавства: часті зміни у законодавстві та відсутність чіткої нормативної бази для впровадження стратегій сталого розвитку ускладнюють діяльність органів місцевого самоврядування, що призводить до невизначеності в правових рамках і стримує довгострокове планування та реалізацію проектів;

- невідповідність національних і місцевих політик: зазвичай національні стратегії розвитку диктують пріоритетні напрямки, які не завжди узгоджуються з реальними потребами місцевих громад. Таке невідповідність може обмежувати можливості реалізації місцевих ініціатив, спрямованих на сталий розвиток;

– політична нестабільність: часті політичні зміни на рівні місцевої влади, пов'язані з виборами або політичними конфліктами, можуть призводити до зупинки або перегляду вже розпочатих проектів, що негативно позначається на сталості управління⁷¹;

В адміністративно-управлінському вимірі до таких проблем можна віднести:

– складність адміністративних процедур та надмірна бюрократія у процесі ухвалення рішень та реалізації проектів, є що включає тривалі процеси погоджень, видання документів, отримання дозволів, збільшує час і витрати на реалізацію ініціатив та є суттєвим бар'єром для сталого розвитку місцевих громад;

– брак компетентного персоналу: відсутність достатньої кількості підготовлених та досвідчених кадрів в органах місцевого самоврядування перешкоджає якісному впровадженню програм сталого розвитку. Це стосується як планування та управління проектами, так і моніторингу за їх реалізацією⁷²;

– корупцію, яка є одним із найбільш критичних викликів для реалізації сталого розвитку. Відкатні схеми, непрозорість тендерів, маніпуляція з державними контрактами та земельними ділянками значно ускладнюють впровадження ефективних проектів;

– недостатність правоохоронних заходів, насамперед, неефективність правової системи у боротьбі з корупцією та іншими злочинами послаблює спроможність органів самоврядування забезпечувати законність та порядок у своїй діяльності;

⁷¹ Данілова Л., Губа М., Макешина Ю. Нормативно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 6. С. 132-139.

⁷² Лонтка К., Козлова Л. В. Проектний менеджмент як форма взаємодії органів місцевого самоврядування з громадським сектором. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 5. С. 101-106.

– існування на місцевому рівні кримінальних структур, які можуть впливати на прийняття рішень органами місцевого самоврядування, перешкоджає реалізації програм сталого розвитку, перенаправляючи ресурси на користь окремих груп інтересів. Це також може включати контроль за місцевими підприємствами або незаконне використання ресурсів громади.

В соціально-економічному вимірі до таких проблем можна віднести:

– обмеженість фінансових ресурсів територіальних громад, для яких дефіцит бюджетних коштів є критичним бар'єром. Багато українських місцевих бюджетів й після фінансової децентралізації є неспроможними забезпечити повноцінне фінансування проектів сталого розвитку, що обмежує можливості інвестувати в інфраструктуру, енергоефективність та новітні технології. Крім того й наявні бюджетні кошти можуть бути розподілені неефективно або мати вузьку спрямованість, не передбачаючи інноваційних чи екологічних рішень⁷³;

– складність із залученням інвестицій. Українські територіальні громади часто стикаються з проблемою недостатніх інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх. Недостатній розвиток інфраструктури та юридичні ризики відлякують потенційних інвесторів;

– економічні диспропорції, коли багатші області, міста та об'єднані територіальні громади мають можливості розвиватися значно швидше й краще, ніж менш забезпечені, що спричиняє зростання обмежень та нерівності;

– існування між громадами та в окремих громадах між різними соціальними групами глибокої соціальної нерівності, що стосується доступу до основних послуг, працевлаштування, житлових умов, що може призвести до соціальної напруги і нестабільності.

Такі виклики вимагають від органів місцевого самоврядування стратегічного підходу до управління та впровадження інноваційних рішень.

⁷³ Філіппова С. В. Оцінювання економічних показників діяльності організації на засадах врахування поглядів груп економічного впливу. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 2. С. 235-240.

Необхідно запроваджувати спеціальні антикорупційні програми, зміцнювати кадровий потенціал, інтегрувати інформаційні технології для підвищення ефективності та прозорості врядування, а також забезпечувати тісну співпрацю з громадськістю та міжнародними партнерами для подолання існуючих проблем і викликів у реалізації сталого розвитку.

У свою чергу взаємодія органів місцевого самоврядування та ключових груп впливу на місцевому рівні в Україні стикається з низкою негативних проявів та проблем організаційно-адміністративного та соціально-психологічного типу. Як зазначає Н. Заросило: "У цілому сучасний стан взаємодії між громадськими формуваннями, органами місцевої влади та місцевого самоврядування є досить низьким. Це пояснюється тим, що наша держава ще не підійшла до відкритості дій органів місцевої влади та місцевого самоврядування"⁷⁴.

На офіційному сайті Верховної Ради України в роз'яснення Міністерства юстиції України наводиться перелік основних (в державному розумінні) негативних факторів, що перешкоджають ефективній взаємодії інститутів публічної влади та громадських організацій і бізнесу, зокрема таких як:

- низький рівень загальної політичної культури пересічних українців та службовців органів державної влади й місцевого самоврядування;
- недостатній рівень зрілості громадянського суспільства в Україні;
- недотримання належної імплементації вимог законодавства щодо консультацій із громадською та формування й діяльності громадських рад;
- дискредитація демократичних процедур, використання громадських рад як лобістського інструменту для просування вузькогрупових інтересів, проведення фальсифікованих або заангажованих громадських обговорень, експертиз, слухань;

⁷⁴ Заросило Н. В. Визначення понять "органи місцевої влади", "органи місцевого самоврядування" та "громадські об'єднання", їх взаємодії та їх адміністративних повноважень. *Наука і правоохорона*. 2015. № 2. С. 57.

- вибірковий підхід з боку державних службовців, формального та епізодичного залучення до співпраці громадськості з органами державної влади;
- відсутність закріплення процедур залучення громадських рад до ухвалення рішень і консультацій із громадськістю до регламентів органів виконавчої влади;
- фактична відсутність механізмів відповідальності органів державної влади та їх посадових осіб за перешкоджання участі громадськості, передусім у питаннях реального доступу до інформації, забезпечення своєчасного й повного оприлюднення інформації;
- низький рівень обізнаності й кваліфікації як посадових осіб органів публічного врядування, так і громадськості щодо використання інструментів участі громадськості у формуванні та реалізації публічної політики;
- недотримання вимог законодавства щодо врахування конструктивних пропозицій громадськості за результатами консультацій або надання обґрунтувань неврахування таких пропозицій;
- недостатній рівень компетентності, інституційної спроможності, відповідальності як громадськості, так і органів державної влади, а також у цілому – правової, політичної, громадянської культури населення⁷⁵.

Спробуємо виокремити основні проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування та окремих з ключових груп тиску на регіональному та локальному рівнях.

Якщо зосередити увагу на бізнес-середовищі, одним з негативних основних чинників налагодження ефективної взаємодії з місцевою владою тут є конфлікт інтересів, коли короткострокові бізнес-цілі можуть суперечити довгостроковим цілям сталого розвитку. Це може проявлятися у формах

⁷⁵ Взаємодія держави та інституцій громадянського суспільства : роз'яснення Міністерства юстиції України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>

недостатньої екологічної відповідальності, коли головним пріоритетом є прибуток, а не збереження природних ресурсів або поліпшення соціального добробуту. Корупція та непрозорість у відносинах між бізнесом і місцевою владою також створюють серйозні проблеми. Нерідко фінансові стимули або так звані "договорняки" можуть сприяти ухваленню рішень, які не мають достатньої користі для громади, а лише забезпечують економічні вигоди окремим компаніям.

Існує також ризик дотримання формального підходу, коли бізнес та влада роблять акцент лише на "паперових" досягненнях, ігноруючи реальні потреби населення. Це призводить до реалізації формальних, а не дієвих проектів, які не приносять відчутних змін на краще. Нарешті недостатній рівень комунікації та взаєморозуміння між бізнесом та органами самоврядування може призводити до недооцінки важливості соціальних і екологічних аспектів проектів. Без регулярних консультацій і діалогу, програми сталого розвитку можуть виявитися неповними або навіть шкідливими для місцевих громад.

Взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями та мешканцями територіальної громади у вирішенні проблем сталого розвитку також стикається з низкою негативних проявів та проблем, на чому наголошують зокрема, В. Дрешпак та Н. Липовська. Науковці Національної академії державного управління при Президентові України зазначають, що "на жаль, залучення громадян до участі у вирішенні проблем на місцевому рівні ще не набуло значного поширення в Україні, а на рівні місцевого самоврядування ще досить мало уваги приділяється цьому важливому і принциповому питанню. Серед основних причин слід виділити невпевненість – одну з характерних негативних рис, що притаманна жителям територіальних громад, які у вирішенні своїх повсякденних проблем сподіваються здебільшого на посадових осіб місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, у свою чергу, останні піддаються постійній критиці з боку громадськості стосовно

неефективного та нераціонального управління на місцях. До іншої причини можна віднести таку негативну рису – очікування, що заважає населенню територіальних громад виявити активність через громадські ініціативи щодо покращення умов проживання та якості наданих послуг органами місцевого самоврядування"⁷⁶.

Серед інших чинників в цій групі виокремлюють також недостатню прозорість і відкритість з боку влади, які можуть спричиняти недовіру населення до прийнятих рішень. Механізми участі громадськості, такі як громадські слухання або консультації, дуже часто є формальними і малоефективними, що не дозволяє врахувати реальні потреби і пропозиції громади. В результаті громадяни відчувають, що їхні інтереси ігноруються, що знижує рівень їх участі у громадському житті.

Поширеним явищем на рівні окремих об'єднаних територіальних громад є існування конфлікту інтересів між різними групами населення, що можуть посилювати соціальну напругу і заважати консенсусу в питаннях розвитку. Це ускладнює процес ухвалення рішень і реалізації проектів, які вимагають спільних зусиль. Нарешті, недостатня обізнаність населення щодо принципів і важливості сталого розвитку може також стати перепорою для реалізації проектів. Брак освітніх програм і комунікаційних кампаній на цю тему робить громаду менш зацікавленою і менш підготовленою до підтримки таких ініціатив.

Однією з головних проблем взаємодії органів місцевого самоврядування України з молодіжними організаціями є недостатність структурованого діалогу та нерегулярність контактів між молодіжними організаціями та владою. Бюрократія та відсутність підтримки з боку місцевої влади можуть ускладнювати реалізацію молодіжних проектів, затримуючи видачу дозволів або виділення фінансування. Доволі часто молодіжні ініціативи сприймаються формально, без

⁷⁶ Дрешпак В. М., Липовська Н. А. Забезпечення діалогу органів публічної влади з територіальною громадою: теоретичні та прикладні аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 5-6. С. 58.

глибокого залучення до процесу прийняття рішень. Існує ризик, що програми, орієнтовані на молодь, не враховують її реальні потреби та інтереси, що обмежує ефективність таких програм. Це може бути результатом неадекватного представництва молодіжних голосів в органах самоврядування.

Також проблема полягає у відсутності бюджетних та власних фінансових ресурсів на реалізацію молодіжної політики, що обмежує можливості молодіжних організацій реалізовувати свої ідеї та проекти. Крім того, існує проблема розриву між поколіннями, так званого "конфлікту батьків та дітей", коли різниця в цінностях і підходах перешкоджає ефективній співпраці. Це може проявлятися у скептичному ставленні з боку владних структур до інноваційних підходів, запропонованих молоддю. Комунікаційні бар'єри можуть виникати через те, що молодіжні представники не завжди мають достатньо досвіду та навичок для конструктивного діалогу з владою.

В інформаційно-комунікаційному просторі місцевих громад існує ризик поширення засобами масової інформації та через соціальні мережі некоректної або відверто маніпулятивної інформації, що може викликати дезінформацію серед населення та спровокувати паніку або недовіру до влади. Якщо дописувачі в соціальних мережах не завжди володіють експертною інформацією і можуть ненавмисно спотворювати факти, то професійні засоби масової інформації можуть надто фокусуватися на сенсаційних аспектах, залишаючи поза увагою глибинні питання сталого розвитку або успішні місцеві ініціативи. Це може призвести до зниження поінформованості громадян про важливі проекти і їх переваги. Крім того нерідко комунікація між місцевою владою та мешканцями є недостатньо інтерактивною, що обмежує зворотний зв'язок і перешкоджає врахуванню думки громади у рішеннях, що стосуються сталого розвитку. Це знижує ефективність реалізованих ініціатив.

Нарешті саме на місцевому рівні територіальної громади принципово важливе значення вибудовування відкритого й партнерського діалогу з лідерами

суспільних думок, місцевими харизматичними й авторитетними особами, з якими радяться й до яких прислухаються пересічні громадяни. Такі особи як правило, є місцевими депутатами й можуть входити як коаліцію, що підтримує діючого голову громади, старосту, або бути до них в опозиції. Так само й лідери суспільної думки, які формально не входять до депутатського корпусу в силу того, що вони завжди мають свою чітко виражену думку з більшості проблем місцевого розвитку, також неминуче входять до груп підтримки або опозиції до діючою місцевої влади.

Зрозуміло, що проблеми виникають якраз з опозиційно налаштованими харизматичними особами. Насамперед, відсутність офіційного статусу або недостатня інституціоналізація ролі таких лідерів може обмежувати їхню здатність ефективно співпрацювати з органами влади. Деякі авторитетні особи мають великий вплив на громадську думку на підставі своїх колишніх заслуг або широкої відомості як вузького фахівця, культурного діяча тощо, але без реальної експертності в проблематиці публічного управління або детального розуміння питань сталого розвитку. Це може викликати нерозуміння або спотворення інформації серед населення та створювати перешкоди для впровадження необхідних заходів. Влада може бути неготовою сприймати їхні ініціативи серйозно, що знижує можливості для конструктивного діалогу.

З огляду на законодавчу заборону Української православної церкви, яку пов'язують з московським патріархатом, на даному етапі доволі конфліктним є взаємодія органів місцевого самоврядування та церковників УПЦ. Власне, й сама заборона цієї церкви відображає конфлікт інтересів, коли релігійні установи УПЦ акцентували увагу на духовних пріоритетах, притаманних "руському миру", та які не відповідають секулярному підходу української влади в часи війни з путінським окупаційним режимом.

2.3 Пропозиції щодо вдосконалення системи взаємодії органів місцевого самоврядування і ключових груп впливу у вирішенні проблем сталого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні

Вдосконалення системи взаємодії органів місцевого самоврядування з ключовими групами впливу є важливим чинником для ефективного вирішення проблем сталого розвитку об'єднаних територіальних громад та подальшого суспільно-політичного розвитку України. Це підвищує ефективність публічного управління на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях, зміцнює демократичні інституції шляхом залучення громадян до процесу прийняття рішень. Така взаємодія сприяє покращенню прозорості та підзвітності влади, що є критичним для зміцнення довіри суспільства. Крім того, ці процеси позитивно впливають на євроінтеграційні перспективи України, адже відповідність демократичним стандартам ЄС є однією з ключових умов інтеграції до спільноти європейських народів.

Під час аналізу та узагальнення джерельної бази дослідження ми дійшли висновку, що успішна взаємодія між органами публічної влади та різноманітними групами громадського впливу є вирішальним елементом для зміцнення демократії й подальшого розвитку демократичних інститутів в Україні. Це також є основою для сталого розвитку громад, регіонів та країни в цілому, реалізації стратегічного курсу нашої держави, спрямованого на інтеграцію до євроатлантичних структур.

Встановлення такої ефективної співпраці має потенціал для формування системи ефективної взаємодії на засадах партнерства між владою та суспільством, що дозволить укласти своєрідний соціальний публічний договір. Це, у свою чергу, стане запорукою соціально-політичної стабільності та гармонії, а також сприятиме досягненню загальнонаціонального порозуміння, важливого для української держави.

Різноманітні вітчизняні експерти та науковці пропонують численні шляхи переходу до такого бажаного стану. Вони враховують різні аспекти суспільно-політичних процесів та відносин, враховуючи специфіку розвитку України. Існує багато підходів до забезпечення ефективної взаємодії, кожен з яких акцентує увагу на різних факторах, які впливають на цю складну, але важливу динаміку. Наведемо найбільш відомі з них.

На законодавчому рівні інституційне та нормативне врегулювання взаємодії органів місцевого самоврядування та інституту громадянського суспільства в Україні з точки зору Л. Данілової, М. Губи та Ю. Макєшиної перебуває на початковому етапі. Ці науковці пропонують закріпити в Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" окремою статтею порядок взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, який узагальнить аспекти такої взаємодії⁷⁷.

Законодавче вдосконалення державного урегулювання процедур взаємозв'язку й взаємодії органів місцевого самоврядування та громадян України в сфері вироблення нової суспільної політики на місцях, яка містить дієві механізми стримувань і противаг, невідвортної відповідальності, а також забезпечує основне право громадянина на інформацію про діяльність владних структур пропонує О. Турій⁷⁸. Необхідність законодавчого ухвалення довгострокового документу розвитку України для забезпечення національної системи стійкості й сталого розвитку, а вже на його основі – відповідних стратегічних планів регіонально й місцевого рівнів, обґрунтовує Л. Горбата. На її думку "саме стратегічний план є формою вираження внутрішньої мотивації громадськості до досягнення створеної моделі майбутнього. Місцеві мешканці у

⁷⁷ Данілова Л., Губа М., Макєшина Ю. Нормативно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 6. С. 137.

⁷⁸ Турій О. В. Правові аспекти взаємодії громадських організацій з органами місцевого самоврядування... С. 21.

процесі створення стратегічного плану отримують значні можливості для активної участі в житті громади. У місцевої спільноти формується впевненість у можливості зробити що-небудь корисне для свого населеного пункту, виникає відчуття впевненості в завтрашньому дні"⁷⁹.

На адміністративно-управлінському рівні необхідно створити інституційні платформи для співпраці, насамперед цифрові, що має "значно підвищити рівень прозорості процесів прийняття рішень, забезпечити широкий доступ громадян до інформації; створити можливості для здійснення громадського контролю, забезпечити підзвітність влади, підвищити якість управління; скоротити час надання інформації громадянам, наблизити його до режиму реального часу"⁸⁰.

Це також можуть бути координаційні ради або робочі групи, до яких входять представники місцевої влади, громадськості, бізнесу та академічних кіл. Такі платформи слугують майданчиком для обговорення стратегічних ініціатив і розробки політик, спрямованих на сталий розвиток. Ще одним сучасним інноваційним майданчиком для такого обговорення є інтернет-простір та соціальні мережі, де органи місцевого самоврядування "мають активно впроваджувати використання інформаційних інструментів зворотного зв'язку у роботі з громадськістю, створювати Facebook сторінки муніципальних органів влади та активно вести та залучати до них громадян; створювати Youtube-канали, завдяки, яким можна демонструвати результати власної ефективності; проводити публічні консультації у соціальних мережах; проводити інформаційні кампанії завдяки використанню соцмереж тощо. Це створюватиме сприятливі умови для прояву громадської ініціативи та прямої взаємодії між органами влади та громадськістю"⁸¹.

⁷⁹ Горбата Л. А. Стратегічне планування в умовах забезпечення національної системи стійкості на рівні територіальних громад в Україні. 2023. № 4 (82). С. 58-59.

⁸⁰ Дніпренко Н. К. Е-демократія як нова якість взаємодії влади та громадськості... С. 202.

⁸¹ Лопатченко І. М. Застосування соціальних мереж як сучасного механізму взаємодії органів влади і громадськості. ...

В контексті публічного управління Н. Гавкалова та М. Грузд наполягають на тому, що "система взаємодії суспільства та влади має базуватися на обґрунтованому розподілі компетенцій серед соціальних груп й підкреслюють, що дана система є ефективною тільки за відповідності наступним вимогам: влада має забезпечувати права і свободи громадян, гарантувати подолання розбіжностей інтересів та цілей різних груп впливу, охороняти певні зони свободи громадян від надмірного владного втручання. При цьому сфера впливу органів публічної влади має бути обмежена настільки, що громадянське суспільство може самостійно реалізувати свої ініціативи та здійснювати діяльність з реалізації суспільних інтересів громадян й при цьому держава не порушує встановлені правові норми"⁸².

Крім того важливо налагодити механізми прозорості та регулярної комунікації. Відкрите спілкування між ОМС та громадськістю, бізнес-сектором і неурядовими організаціями сприяє формуванню довіри та підвищенню ефективності прийняття рішень. Наприклад, організація регулярних громадських слухань і консультацій дозволяє зібрати зворотній зв'язок і врахувати думки різних сторін. Зокрема, Л. Ладонько, Н. Новікова та Н. Мірко перспективним вважають формування ефективної системи «зворотного зв'язку» за рахунок охоплення механізмами громадського контролю, громадської експертизи, моніторингу, консультацій із громадськістю з питань, що мають пріоритетне значення для суспільства (оцінки ефективності дотримання законодавства, використання бюджетних коштів, прийняття рішень органами влади у сфері регуляторної політики, виконання державних програм, загальнонаціональних та місцевих програм розвитку, стратегічних документів, планів, програм розвитку сфер, галузей, регіонів тощо)⁸³.

⁸² Гавкалова Н. Л., Грузд М. В. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 10. С. 283.

⁸³ Ладонько Л. С., Новікова Н. Л., Мірко Н. В. Основні аспекти комунікаційної взаємодії органів державної влади з громадськістю...

Ще один напрямок вдосконалення системи взаємодії "органи місцевого самоврядування – групи впливу" – це розвиток людського та професійного потенціалу, адже "якісне вирішення завдань щодо створення системи зворотного зв'язку і залучення до активного діалогу з органами влади громадських організацій та активних громадян можливе лише за наявності відповідного кадрового забезпечення. Потреба у фахівцях, здатних працювати в технологіях міжсекторної взаємодії, існує на всіх рівнях влади, у всіх регіонах і органах місцевого самоврядування. І ця потреба буде тільки зростати разом з модернізацією державного управління та місцевого самоврядування"⁸⁴. Проведення навчальних семінарів і тренінгів для посадовців ОМС, а також представників ключових груп, допомагає підвищити їхню компетентність у питаннях сталого розвитку. Це передбачає освоєння нових підходів до управління ресурсами, впровадження екологічно чистих технологій і активне залучення інновацій.

З урахуванням міжнародного досвіду Т. Лушагіна та А. Солов'йова відстоюють переконання, що на місцевому рівні владно-громадська взаємодія має ґрунтуватися на "моделі участі", яка передбачає чотири рівні участі та описана у "Кодексі кращих практик участі громадськості Ради Європи": 1) інформування, спрямоване на надання інформації та підвищення рівня обізнаності; 2) консультування, покликане надавати можливості отримання консультацій від суб'єктів різних рівнів; 3) діалог, який передбачає більш повну та глибоку комунікацію між суб'єктами через обговорення, збори, слухання тощо; 4) партнерство, спрямоване на надання можливості делегувати конкретні завдання та відповідальність окремим суб'єктам та співпрацювати на правах партнерів"⁸⁵.

⁸⁴ Висоцька О. М. Удосконалення діалогу органів влади і громадськості на регіональному рівні...

⁸⁵ Лушагіна Т. В., Солов'йова А. С. Особливості взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Політикус*. 2021. Вип. 2. С. 49.

У розрізі окремих груп впливу і сфер взаємодії А. Дубков пропонує низку "які ґрунтуються на удосконалені договірних відносин між ними на основі методів: планування, координації дій, інформаційного забезпечення, здійснення контролю, надання пільг по сплаті місцевих податків для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які впливають на розвиток території і формування її інфраструктури, що сприяє наповненню місцевих бюджетів та створенню робочих місць, утворення фондів розвитку інфраструктурних об'єктів шляхом укладання угод з суб'єктами підприємницької діяльності, напрям роботи яких прямо залежить від розвитку відповідної території"⁸⁶.

І. Граматик перспективними визнає такі механізми взаємодії органів місцевого самоврядування та національних меншин: "створення органами місцевого самоврядування центрів національних культур, координацію роботи, спільну розробку цільових програм, підтримка проектів та програм, які ініціюються національно-культурними об'єднаннями, а також спільне проведення акцій та заходів. У цих напрямках виявляється найбільша активність з боку органів місцевого самоврядування стосовно національних меншин"⁸⁷.

Стимулювати більш активне залучення молоді до прийняття рішень, процесу формування та реалізації молодіжної політики на рівні об'єднаної територіальної громади рекомендує М. Канавець. На її переконання, "до всіх структур ОТГ повинні бути включені представники молоді, що мають різні походження та життєву ситуацію. Молодіжна робота в громаді повинна враховувати інтереси та потреби молоді і, насамперед, формувати не споживацькі настрої в молодіжному середовищі, а активну громадянську позицію молоді та задіяти всі потенційні ресурси"⁸⁸.

⁸⁶ Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціально-економічного розвитку територіальних громад... С. 137-142.

⁸⁷ Граматик І. В. Теоретичні основи взаємодії органів місцевого самоврядування з національними меншинами... С. 89-90.

⁸⁸ Канавець М. В. Сучасний стан і перспективи розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації...

В інформаційному просторі Г. Шаульська надає низку конкретних пропозицій щодо вдосконалення взаємодії між органами публічного врядування та інституціями громадянського суспільства в Україні, насамперед, на її думку, це має бути повна цифровізація механізму обміну інформацією, формування комплексної системи комунікації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, засобами масової інформації та громадськістю, що забезпечить повноцінний розвиток інституту електронної демократії, як новітнього інструменту підвищення якості прийняття управлінських рішень на державному рівні за допомогою різнорівневої експертної онлайн-мережі, що складається з усіх категорій громадян⁸⁹.

І. М. Писаревський та О. В. Євдокімов наполягають на тому, що "продуктивний діалог між керівними органами та групами впливу даної громади буде досягнутий за умов своєчасного та повноцінного виконання першими таких функцій: збір інформації про актуальні проблеми громади у її членів; формування поточного бюджету залежно від пріоритетів громади; спільне з членами громади вироблення стратегії розвитку; систематичне звітування органами та посадовими особами органів місцевого самоврядування перед громадою про виконану роботу⁹⁰.

В цілому ключовими перспективними шляхами врегулювання системи взаємодії між органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства визначаються:

– повноваження інститутів громадянського суспільства стосовно захисту прав громадян та здійснення громадського контролю за додержанням законодавства;

⁸⁹ Статівка Н. В., Бублій М. П. Теоретичні основи взаємодії органів влади та громадськості ... С. 28.

⁹⁰ Писаревський І. М., Євдокімов О. В. Взаємодія суб'єктів місцевого самоврядування: алгоритм, цілі та завдання... С. 64.

– участь інститутів громадянського суспільства у розробці територіальних програм розвитку;

– право інститутів громадянського суспільства на інформацію з питань, що стосуються трудових, соціально-економічних, культурних та інших прав та законних інтересів своїх членів;

– залучення органів місцевого самоврядування й інститутів громадянського суспільства до реалізації територіальних програм та замовлень для місцевих потреб, делегування повноважень у цій частині⁹¹.

Певним узагальненням виглядає позиція А. Халецького, згідно якої "активна взаємодія між органами влади і громадянами повинна існувати в усіх сферах суспільного життя, особливого значення така взаємодія набуває на регіональному та локальному рівнях. Участь громадян у виробленні політичного курсу, управлінні державою на демократичних засадах через встановлені законом форми безпосереднього співробітництва, а також через дозволена законом діяльність громадських організацій, незалежний нагляд за діяльністю органів управління як основи механізмів стримувань і противаг неможлива без забезпечення вільного доступу до інформації та публічного обговорення діяльності і рішень місцевої та державної влади"⁹².

Таким чином, подальший розвиток та зміцнення взаємодії між органами публічної влади та різноманітними групами громадського впливу передбачає активне залучення громадян до процесів прийняття рішень, що підвищує рівень довіри до державних інституцій та забезпечує їх підзвітність. Це сприятиме підвищенню якості рішень, прийнятих на основі відкритого діалогу, обміну думками та врахування інтересів різних соціальних груп. Крім того, налагодження такої співпраці відіграє вирішальну роль у підтримці курсу країни

⁹¹ Данілова Л., Губа М., Макешина Ю. Нормативно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 6. С. 136.

⁹² Халецький А. В. Зв'язки органів державної влади з громадськістю: інформаційна взаємодія...

на євроатлантичну інтеграцію, оскільки відповідність демократичним стандартам та принципам, прийнятим у Європейському Союзі та НАТО, є необхідною умовою для цього процесу. Зростаюча демократичність та прозорість суспільства позитивно впливають на міжнародний імідж України, підвищуючи її авторитет на світовій арені.

В цілому, досягнення ефективної взаємодії між органами влади та суспільством не лише сприятиме внутрішній стабільності, але й відкриє перед Україною нові можливості для інтеграції у міжнародні спільноти. Це стане важливим кроком на шляху до побудови успішної демократичної держави, де інтереси громадян враховуються на всіх рівнях управління, а державна політика формується на основі принципів відкритості та партнерства.

ВИСНОВКИ

В даній магістерській роботі здійснено комплексний аналіз формування та розвитку системи соціальної взаємодії органів місцевого самоврядування та ключових груп впливу щодо вирішення проблем сталого розвитку в Україні в контексті європейської інтеграції української держави.

Виконання поставлених завдань дозволило сформулювати наступні загальні висновки:

1. Обґрунтовано, що впровадження концепції сталого розвитку на рівні об'єднаних територіальних громад є ключовим кроком на шляху європейської інтеграції України. Саме ці громади відіграють центральну роль у реалізації державної регіональної політики, орієнтованої на стандарти Євросоюзу, особливо в екологічному, соціальному та економічному аспектах. Концепція сталого розвитку охоплює не лише економічне зростання, але й забезпечує соціальну справедливість та екологічну стійкість, що є критичним для довготривалої стабільності. В умовах децентралізації в Україні значно зростає роль органів місцевого самоврядування, оскільки саме вони стають головними виконавцями програм розвитку. Їхня здатність керувати процесами змін на місцях є визначальною для успішної реалізації цілей сталого розвитку. Успішність цього процесу вимагає активної взаємодії з різними групами впливу. Таке співробітництво дозволяє об'єднати знання, ресурси та досвід, необхідні для ефективного вирішення актуальних місцевих проблем. Завдяки об'єднаним зусиллям громад, влади та інших зацікавлених сторін, можна забезпечити комплексний підхід до вирішення питань розвитку, що враховує потреби всіх учасників процесу. Це, своєю чергою, сприяє соціально-економічному зростанню та екологічній стійкості, формуючи міцний фундамент для євроінтеграції.

2. Проведений розгорнутий аналіз наукових публікацій в обраній тематиці надав можливість систематизації джерельної бази предмету даного

магістерського дослідження з фокусуванням уваги на шести основних кластерах. Перший кластер зосереджується на теоретичних підходах до розуміння сутності й змісту феномену "взаємодія". Другий кластер досліджує роль місцевого самоврядування в контексті концепції сталого розвитку. Третій кластер стосується правового та публічно-управлінського регулювання взаємодії між владою і суспільством. Четвертий кластер охоплює різноманітні форми та механізми цієї взаємодії. П'ятий кластер зосереджується на суб'єктах взаємодії, особливо на групах впливу. Нарешті, шостий кластер присвячений вивченню закордонного досвіду в цій галузі. Така кластеризація дозволила не лише глибше зрозуміти досліджувану тему, але й визначити основні напрями, які можуть бути застосовані у подальших дослідженнях для вдосконалення теоретичних та практичних підходів до вирішення проблем взаємодії між органами публічної владою та громадянським суспільством.

3. Основний акцент дослідження у категоріально-понятійному контексті сфокусовано на чотирьох ключових поняттях: сталий розвиток, взаємодія, місцеве самоврядування та групи тиску. Перше з цих понять, сталий розвиток, є основоположною концепцією, яка підкреслює необхідність збалансованого врахування економічних, соціальних та екологічних чинників для забезпечення стійкого процвітання спільнот. Взаємодія в цьому контексті стосується активного обміну інформацією та співпраці між різними суб'єктами з метою досягнення спільних цілей і вирішення нагальних проблем. Місцеве самоврядування виступає як механізм реалізації політики на локальному рівні, забезпечуючи врахування актуальних потреб та інтересів громади, а також адаптацію національних стратегій відповідно до місцевих умов і реалій. Групи тиску, або стейкхолдери, є важливими співучасниками процесу прийняття рішень, адже вони впливають на нього завдяки своїм ресурсам та специфічним інтересам. Наукове осмислення цих понять дозволило побудувати більш цілісний підхід до аналізу досліджуваних процесів. Це, в свою чергу, сприяло створенню

структурної моделі публічної взаємодії між органами місцевого самоврядування та ключовими групами впливу в контексті сталого розвитку. Такий підхід дозволяє не лише глибше зрозуміти динаміку цих взаємодій, але й розробити рекомендації для оптимізації співпраці на всіх рівнях, що сприятиме довготривалому зростанню та розвитку громад.

4. Здійснено розкриття сутності та особливостей реалізації концепції сталого розвитку на рівні місцевого самоврядування в Україні, в результаті чого обґрунтовано, що з огляду на своє безпосереднє адміністративно-територіальне наближення до громадян, органи місцевого самоврядування виконують роль ключових провідників державної, регіональної та місцевої політики. Вони виступають як каталізатори інтеграційних процесів на всіх рівнях публічного управління, включаючи держаний і місцевий рівні, а також інститути громадянського суспільства та приватний сектор. Це сприяє створенню врівноваженої системи, яка враховує регіональні особливості, підтримує економічний розвиток, екологічну стійкість та соціальну злагоду. Визначено, що в цілому концепція сталого розвитку у сфері місцевого самоврядування є стратегічним підходом, орієнтованим на забезпечення збалансованого економічного, соціального та екологічного зростання місцевих громад, що підвищує якість життя теперішнього та майбутніх поколінь. Ця концепція наголошує на децентралізації влади та необхідності надання більших ресурсів і повноважень місцевим урядам для ефективного управління та розвитку їх територій. Це дозволяє краще адаптувати політики до місцевих умов та потреб, забезпечуючи стабільність і процвітання громад на довготривалу перспективу.

5. Визначено, що в сукупному просторі суспільних взаємодій можна виокремити безліч різноманітних особистісних та групових суб'єктів, що вступають в різного роду владно-суспільні відносини на муніципальному рівні, як найбільш наближеному рівні публічної влади. Встановлено, що в Україні сформувалася цілісна система взаємодії між органами місцевого самоврядування

та групами впливу, що значущо впливає на формування та реалізацію місцевої політики сталого розвитку міст і громад. Основними учасниками цього процесу є самі органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, бізнес-спільнота, академічні та наукові установи, мешканці громади, громадські організації, політичні партії, політики, засоби масової інформації та масової комунікації. Ці суб'єкти відіграють ключову роль у впровадженні принципів сталого розвитку в системі публічного управління та адміністрації. Спільні зусилля дозволяють не лише ефективно адаптувати політики до місцевих потреб, але й забезпечувати стійке економічне, соціальне та екологічне зростання громад. Така співпраця сприяє створенню динамічного середовища, в якому кожен учасник може внести свій вклад в досягнення спільних цілей сталого розвитку, формуючи цим підґрунтя для довготривалої стабільності та процвітання.

6. Проаналізовано сучасні виклики та проблеми, що виникають у процесі взаємодії органів місцевого самоврядування України з ключовими групами впливу в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Ці виклики охоплюють політичну, економічну, адміністративну, соціальну, екологічну та інші сфери, що вимагають комплексного підходу для ефективного їх вирішення. Проблемний аналіз дозволив поділити сукупність негативних явищ і факторів на дві великі відносно незалежні групи. Перша група включає нагальні виклики та проблеми, пов'язані з діяльністю органів місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку місцевих громад і регіонів. Друга група охоплює проблеми та недоліки у взаємодії органів місцевого самоврядування з ключовими групами інтересів та впливу на рівні територіальної громади. У подальшому дослідженні було детально охарактеризовано основні негативні фактори, що стосуються кожної з цих груп. Такий підхід дозволяє не лише виявити слабкі місця у взаємодії, але й розробити стратегії, які сприятимуть підвищенню ефективності місцевого управління та зміцненню партнерських відносин з

важливими суспільними гравцями. Це є важливим кроком на шляху до досягнення сталого розвитку в регіонах України.

7. Проведений аналіз та узагальнення літератури дозволили дійти загального висновку, що успішна взаємодія між органами публічної влади та різними групами громадського впливу є ключовою для зміцнення демократичних засад і розвитку демократичних інституцій в Україні, й водночас вона є основою для сталого розвитку громад, регіонів і країни загалом та реалізації стратегічного курсу держави, спрямованого на інтеграцію в євроатлантичний простір. Ефективна співпраця на партнерських засадах між владою та суспільством може призвести до створення своєрідного соціального договору, що забезпечить соціально-політичну стабільність і гармонію, а також сприятиме загальнонаціональному порозумінню, настільки важливого для України. Відповідність демократичним стандартам і принципам Європейського Союзу та НАТО є необхідною умовою для євроатлантичної інтеграції, і налагодження такої співпраці відіграє в цьому процесі вирішальну роль. Відтак ефективна взаємодія між владою та суспільством не лише сприятиме внутрішній стабільності, а й надасть Україні нові можливості для інтеграції в міжнародні спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 11 громад посилили свій потенціал за напрямками універсального дизайну, доступності та інклюзії в освіті. *Онлайн-представництво Українського фонду соціальних інвестицій* . 20 січня 2022 р. URL : <https://usif.ua/news/11-hromad-posylyly-svii-potentsial-za-napriamamy-universalnoho-dyzainu-dostupnosti-ta-inkliuzii-v-osviti>

2. Антонова О. Р. Понятійно-категорійні особливості взаємодії держави з громадськістю у процесі реалізації сімейної політики. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_2_12

3. Бардах О. Взаємодія органів місцевого самоврядування та бізнесу: цифрова трансформація та неокорпоративізм. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 6. С. 26-32.

4. Бобровська О. Ю. Потенціал місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку регіону. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 4-5. С. 56-69.

5. Буковський Р. В., Критерії взаємодії з громадськістю в системі публічного управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2021. Вип. 2. С. 168-176.

6. Взаємодія. *Академічний тлумачний словник української мови*. в 11 томах. 1970. Том 1. С. 346.

7. Висоцька О. М. Удосконалення діалогу органів влади і громадськості на регіональному рівні. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. - URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_37

8. Гавкалова Н. Л., Грузд М. В. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 10. С. 281-290.

9. Горбата Л. А. Стратегічне планування в умовах забезпечення національної системи стійкості на рівні територіальних громад в Україні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 4 (82). С. 54-60.

10. Гостева О. М. Європейський досвід взаємодії органів державної влади та громадських організацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2017_9_10

11. Граматик І. В. Теоретичні основи взаємодії органів місцевого самоврядування з національними меншинами. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 88-96.

12. Гуржій Т., Коваленко Ж. Громадський контроль як правова форма взаємодії між державою та суспільством. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 5. С. 35–48.

13. Данілова Л., Губа М., Макешина Ю. Нормативно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 6. С. 132-139.

14. Дацій Н. М. Родченко Н. В. Левченко І. Ю. Комунікаційна стратегія взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості у вирішенні питань поводження з муніципальними відходами. *Університетські наукові записки*. 2019. № 4. С. 82-91.

15. Дзвінчук Д. І. Механізми демократії участі: суть та особливості застосування на місцевому рівні. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 14-22.

16. Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку України та її регіонів. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 355-361.

17. Дніпренко Н. К. Е-демократія як нова якість взаємодії влади та громадськості.

18. Дрешпак В. М., Липовська Н. А. Забезпечення діалогу органів публічної влади з територіальною громадою: теоретичні та прикладні аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 5-6. С. 57-65.

19. Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 137-142.

20. Замахін А. Л. Сутність і значення взаємодії територіальних органів Національної поліції України з органами місцевого самоврядування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2(3). С. 158-163.

21. Заросило Н. В. Визначення понять "органи місцевої влади", "органи місцевого самоврядування" та "громадські об'єднання", їх взаємодії та їх адміністративних повноважень. *Наука і правоохорона*. 2015. № 2. С. 55-58.

22. Івженко І. Б. Теоретичні засади взаємодії органів місцевого самоврядування та волонтерських рухів в умовах суспільних трансформацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 111-115.

23. Канавець М. В. Сучасний стан і перспективи розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 3. С. 116-130.

24. Квітка С. А. Державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень : монографія. Дніпро : «Грані», 2017. 268 с.

25. Квітка С. Державне управління взаємодією влади та бізнесу: європейський досвід для України. *Аспекти публічного управління*. 2018. 6(4). С. 48-54.

26. Клименко А. А. Роль місцевого самоврядування у сталому розвитку сільських територій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 1. С. 26–30.

27. Ковальська Н. М. Психологічні аспекти комунікативної взаємодії в органах публічної влади. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2021. № 3. С. 132–137.

28. Кожухар О. В. Характеристика елементів правового забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства з поліцією України. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 2020. № 1. С. 156 – 157.

29. Колодій А. Публічне врядування та публічне адміністрування. *Енциклопедія державного управління*. Том 8 "Публічне врядування". Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 488.

30. Котов І. В. Роль цілей сталого розвитку ООН у публічному управлінні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 3 (81). С. 42-46.

31. Криворучко Ю. М. Принципи взаємодії публічної влади з громадськістю. *Держава та регіони. Сер. : Державне управління*. 2013. № 4. С. 28-31.

32. Крутій О. М., Радченко О. В. Публічний діалог в системі політичної культури демократичного суспільства: монографія. Харків : Вид-во АДНДУ, 2015.

33. Крутій О. М., Радченко О. В. Основи партнерської взаємодії держави і приватного сектору. *Ефективність державного управління : зб. наук. пр.* 2018. Вип. 1 (54) : у 2 ч. ч. 1. С. 72 – 79.

34. Курчин О. Г. Просторове планування, як основний напрям взаємодії органів місцевого самоврядування та суб'єктів містобудівної діяльності в умовах децентралізації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1(5.1). С. 3-7.

35. Кушнір Б. У Львові сортування сміття стає обов'язковим. *Голос України: газета Верховної Ради України*. 22 червня 2019 р.

36. Ладонько Л. С., Новікова Н. Л., Мірко Н. В. Основні аспекти комунікаційної взаємодії органів державної влади з громадськістю. *Державне*

управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_4_3

37. Лелюк Р. В. Концептуальні підходи до процесу взаємодії органів державної влади та громадськості. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління.* 2018. № 4. С. 65-70.

38. Лізаковська С. В. Європейські стандарти взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. *Public Administration and Regional Development.* 2020. № 8. С. 422 – 444.

39. Липовська С. Вдосконалення регламентування діяльності органів місцевого самоврядування з метою посилення ефективності міжсекторальної взаємодії. *Актуальні проблеми державного управління.* 2018. Вип. 4. С. 122-126.

40. Лонтка К., Козлова Л. В. Проектний менеджмент як форма взаємодії органів місцевого самоврядування з громадським сектором. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2015. № 5. С. 101-106.

41. Лопатченко І. М. Застосування соціальних мереж як сучасного механізму взаємодії органів влади і громадськості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Державне управління.* 2018. Вип. 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2018_4_6

42. Лушагіна Т. В., Соловйова А. С. Особливості взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Політикус.* 2021. Вип. 2. С. 47-52.

43. Медведська В. Специфіка становлення й розвитку віртуалізації деліберативного діалогу між громадянами та представниками органів державної влади

44. Мигович Т. М. Місьцеве самоврядування в забезпеченні сталого розвитку країни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2019. Вип. 15(2). С. 160-166.

45. Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття "взаємодія" в системі "влада-громадськість". *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 71-75.
46. Олексів І. Б. Аналізування ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 209-214.
47. Олефіров С. Нормативно-правове забезпечення державно-громадської взаємодії в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 75-79.
48. Піроженко Н., Омельченко В. Сучасні практики взаємодії публічної влади та громадськості у запобіганні та протидії корупції в Україні та світі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. Вип. 3. С. 158-166.
49. Писаревський І. М., Євдокімов О. В. Взаємодія суб'єктів місцевого самоврядування: алгоритм, цілі та завдання. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 61-65.
50. Приліпко С. Нормативно-правові засади інформаційної відкритості та комунікаційної взаємодії органів публічної влади з громадськістю. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 4. С. 232-251.
51. Про затвердження Програми енергозбереження та енергоефективності м. Славутича на 2021 рік: рішення Славутицької міської ради № 35 від 24.12.2020. *Офіційний веб-сайт Славутицької міської ради*. URL : https://slavutych.golos.net.ua/?p=proekty_rishen&sp=single&id=2157
52. Програма дій "Порядок денний на 21 століття". переклад з англ.: ВГО "Україна. Порядок денний на 21 століття". Київ: Інтелсфера, 2000. 360 с.
53. Радченко О. В., Погорелий С. С. Моделювання інформаційної взаємодії між органами публічної влади та суспільством. *Публічне управління : теорія та практика* : зб. наук. пр. 2012. № 3(11). С. 77–85.

54. Романенко Є. Діалогічна взаємодія громадськості та органів державної влади у процесі формування державної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. Вип. 2. С. 50-54.

55. Саєвич Р. В. Особливості розробки моделі взаємодії громадськості з органами місцевого самоврядування. *Молодий вчений*. 2023. № 2. С. 71-76.

56. Сова А. О. Взаємодія українських товариств "Луг" і "Сокіл" у Галичині з органами місцевого самоврядування (на прикладі села Уличного на Дрогобиччині). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2022. Вип. 35. С. 104-112.

57. Статівка Н. В., Бублій М. П. Теоретичні основи взаємодії органів влади та громадськості в просторі комунікації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1. С. 25-32.

58. Стратегія розвитку Торстянецької ОТГ. *Офіційний веб-сайт Торстянецької міської ради*. 2019. URL : <https://trostyancets-miskrada.gov.ua/strategiya-rozvytku-trostyanczya>

59. Твердохлібов Є. О. Сучасні закордонні практики налагодження комунікативної взаємодії між органами публічного управління і громадськістю. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3. С. 192-199.

60. Термомодернізація житлового фонду у Житомирі: крок до енергоефективності та майбутнього сталого розвитку. *Офіційний сайт Житомирської міської ради*. 12.06.2024. URL : <https://zt-rada.gov.ua/?pages=18650>

61. Токар М. Ю. Практика ефективної взаємодії публічної влади і громадських організацій: європейський досвід для України. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 2. С. 156-169.

62. Турій О. В. Правові аспекти взаємодії громадських організацій з органами місцевого самоврядування. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 8. С. 15-23.

63. Успіх Хмельницького у сфері енергофактивності та «чистої» енергетики. *Інтернет-платформа Biowatt*. 21.02.2022. URL : <http://www.biowatt.com.ua/novosti/uspih-hmelnitskogo-u-sferi-energofektivnosti-ta-chistoyi-energetiki/>

64. Федорова А. М. Концепція взаємодії органів публічної влади з громадськістю. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2019. Т. 30(69), № 3. С. 151-155.

65. Філіппова С. В. Оцінювання економічних показників діяльності організації на засадах врахування поглядів груп економічного впливу. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 2. С. 235-240.

66. Циц С. В. Громадська рада – ключовий суб'єкт діалогу громадскості з органами державної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 11. С. 88-90.

67. Чемерис О. М. Інституалізація спроможності влади до взаємодії з громадськістю у контексті формування і реалізації державної політики. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_16

68. Чернихівська А. В. Концептуальні засади сталого розвитку місцевого самоврядування. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 112-117.

69. Шаульська Г. М. Реформи та оновлення механізмів взаємодії громадскості з органами публічної влади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 3. С. 105-112.

70. Юськов Г. М. Формування механізмів і технологій взаємодії з громадськістю в системі публічного управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2019. Вип. 2. С. 207-215.

71. Bentley Arthur F. *The Process of Government: A Study of Social Pressures*. Taylor & Francis, 2017. 533 p.

72. European strategy for smart, sustainable and inclusive growth «Europe 2020»
URL : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/investing-in-researcheuropean-commission-europe-2020-2010.pdf>

73. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Annex to A/42/427. Development and International Co-operation: Environment. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.

74. Toal R. Fundraising Essentials: Creating the perfect fundraising mix for your NGO. URL : <http://www.fundsforngos.org/free-resources-forngos/fundraising-essentials-creating-perfectfundraising-mix-ngo>